

Laura Hynynen

KYLLIN HYVÄ VANHEMMUUS

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Huhtikuu 2019**

Centria-	Aika	Tekijä/tekijät
ammattikorkeakoulu	Huhtikuu 2019	Laura Hynynen
Koulutusohjelma		
Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi		
KYLIN HYVÄ VANHEMMUUS		
Työn ohjaaja	Sivumäärä	
Leena Raudaskoski	39+4	
Työelämäohjaaja		
Annikki Hakkarainen		
<p>Opinnäytetyöni toimeksiantaja oli Sotkamon kunnan varhaiskasvatus. Opinnäytetyöni aihe on Kyllin hyvä vanhemmuus. Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada vastaus seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Kuinka vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta voisi tukea varhaiskasvatuksessa? Kuinka varhaiskasvatus voisi kehittää vanhemmuuden tukemista? Kuinka lapsen osallisuutta voisi lisätä annettaessa palautetta päiväkodissa vietetystä päivästä? Opinnäytetyössä tehtiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta hermeneuttisfenomenologisella tutkimusotteella. Opinnäytetyö koostui toimintaosuudesta ja teemahaastatteluista. Tutkimus toteutettiin Sotkamon kunnan varhaiskasvatuksessa, 3-5-vuotiaiden lasten lapsiryhmässä. Aineisto kerättiin vanhempien yksilöteemahaastatteluilla, jotka myöhemmin litteroitiin aineiston analysointia varten.</p> <p>Opinnäytetyössä lapsiryhmän viisi lasta saivat liimata hymiötarroja paperille päivän toimintoja kuvaavien kuvien viereen ja illalla kotona vanhemmat keskustelivat lasten kanssa päiväkodissa vietetyn päivän toiminnoista ja hymiöistä. Toimintaosuus kesti viikon ja annoin toimintaosuudelle nimeksi ”Tarraviikon”.</p> <p>Tuloksista kävi ilmi, että vanhempien mielestä Tarraviikko on yksi keinoista lisätä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja tietämystä lapsen päiväkotipäivän kulusta. Vanhempien mielestä myös lapsen kertoma palaute päiväkotipäivästä oli tarkempi kuin varhaiskasvattajien kertoma. Vanhemmuuden tukemiseen ei tullut kehittämisideoita vanhemmilta ja pääsääntöisesti he kokivat, että päiväkodista saatu tuki vanhemmuuteen on ollut riittävä. Vanhemmat toivoivat Tarraviikon olevan useammin, että lapsi oppisi itse kertomaan hänelle päiväkodissa vietetyn päivän merkittävimmistä tapahtumista.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta, vanhemmuudesta, kiintymyssuhteesta, lapsen kasvusta ja kehityksestä, varhaiskasvatuksesta ja kasvatusyhteistyöstä.</p>		
Asiasanat		
Kasvatusyhteistyö, kiintymyssuhde, lapsen osallisuus, pedagoginen dokumentointi, vanhemmuuden tukeminen, varhaiskasvatus, vuorovaikutus		

ABSTRACT

Centria University	Date	Author
of Applied Sciences	April 2019	Laura Hynynen
Degree programme		
Social Services		
Name of thesis		
GOOD ENOUGH PARENTHOOD		
Instructor	Pages	
Leena Raudaskoski	39+4	
Supervisor		
Annikki Hakkarainen		
<p>My thesis was commissioned by the early childhood education services of Sotkamo municipality. The subject of my thesis is Good enough parenthood. The aim of my thesis was to find answers to the following research questions: How could parent-child interaction be supported in early childhood education? How can early childhood education develop supporting parenthood? How to increase child involvement when giving feedback on the day spent in a nursery? In the thesis, qualitative research was carried out with a hermeneutic phenomenological approach. The thesis consisted of an action section and theme interviews. The research was carried out in the early childhood education of the municipality of Sotkamo, in a group of children aged 3-5. The data was collected by parents' individual interviews, which were later transcribed for data analysis</p> <p>In the thesis, the five children of the group glued emoticon stickers on paper next to the pictures illustration the day's activities and at home in the evening, the parents discussed the activities and emoticon stickers of the day with the child. The action section lasted for a week and was called "Sticker Week".</p> <p>The results showed that parents think that the Sticker Week is one way to increase the interaction between the parent and the child and knowledge of how the day has gone in the day care. Parents also thought that the child's feedback on the day at the nursery was more detailed than that of the early childhood educators. Parents had no development ideas supporting parenthood, and as a rule, they felt that support for parenting in the nursery was sufficient. Parents wished Sticker Week to be organized more frequently so that the child would learn to tell about the most important events of the day spent in the nursery.</p> <p>The theoretical framework of the thesis consists of the interaction between the parent and the child, parenthood, affection, child growth and development, early childhood education and cooperation.</p>		

Key words
Affection, child involvement, early childhood education, educational co-operation, interaction, parenting support, pedagogical documentation

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 LAPSEN JA VANHEMPIEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS.....	4
2.1 Kiintymyssuhdeteoria.....	4
2.2 Temperamentti.....	6
2.3 Itsetunnon kehittyminen.....	8
2.3.1 Suoritusitsetunto.....	10
2.4 Psykologinen minän muodostuminen.....	11
2.5 Kiinnostus lapsen ajatuksiin.....	12
3 KASVATUKSELLINEN YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA	
VARHAISKASVATUKSESSA.....	14
3.1 Pedagoginen viitekehys.....	15
3.2 Pedagoginen dokumentointi.....	15
3.3 Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa.....	16
4 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI.....	18
4.1 Opinnäytetyön lähtökohdat.....	18
4.2 Tutkimuskysymykset.....	20
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	20
5 TULOKSET.....	23
5.1 Vanhempien kokemukset tarraviikosta	23
5.2 Päiväkodissa vietetyn päivän sisällöstä kertominen.....	24
5.3 Lapsen kokemukset Tarraviikosta.....	24
5.4 Vanhemmuuden tukemisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	25
5.5 Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemisen	
kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	26
5.6 Yhteenveto tuloksista.....	27
6 POHDINTA.....	29
6.1 Luotettavuus ja eettisyys.....	31
6.2 Prosessin pohdinta.....	32
6.3 Jatkotutkimusehdotuksia.....	32
LÄHTEET.....	34
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Päätin yhdistää opinnäytetyössäni kolme asiaa: vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen, vanhemmuuden ja lapsen antaman palautteen päiväkodissa vietetystä päivästä vanhemmalleen. Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on yksi osa vanhemmuutta, joten mielestäni nämä kolme asiaa kuuluvat tutkimukseeni. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vanhempi esittää kysymyksiä lapselle päiväkodissa vietetyn päivän sisällöstä ja lapsi saa kertoa vanhemmalleen ne asiat päivän kulusta, joita pitää tärkeänä. Kutsun opinnäytetyöni toiminnanosuutta nimellä ”Tarraviikko”. Tarraviikolla päiväkotiryhmän viisi lasta saivat itse valita hymiötarran kuvaamaan mielipidettään toiminnasta (hymynaama, surunaama ja neutraali naama, jossa suupielet eivät ole ylös eivätkä alaspäin) ja liimata sen paperille kopioimani toimintakuvan viereen (LIITE 1). Vanhemmalla ja lapsella oli illalla keskustelun tueksi A4-paperilla kuvina päivän toiminnot hymiöineen.

Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus alkoi kiehtoa minua tehdessäni sosionomiopintojeni kehittämistyön harjoittelua varhaiskasvatuksessa keväällä 2018. Vanhemman tullessa hakemaan lastaan varhaiskasvatusryhmästä osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä antoi lapsen päivän kulusta palautteen vanhemmalle ja osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä antoi lapsen itse kertoa, mitä päivän aikana oli tapahtunut. Lisäksi aloitettuani työt lastentarhanopettajana heinäkuussa 2018 huomasin jo ihan käytännössä, että vanhemmat haluavat kuulla eri asioita lastensa päivästä. Siinä missä joku vanhempi halusi ehdottomasti tietää, onko lapsi nukkunut päiväunia, toinen vanhempi halusi ehdottomasti tietää, onko hänen lapsellaan ollut leikkikaveria ja mitä hän on leikkinyt päiväkodissa.

Varhaiskasvatuksen kehittämistehtävä -opintojaksolla (joulukuu 2018) loimme yhdessä toisen varhaiskasvatuksen opiskelijan kanssa Webropol -kyselyn Sotkamon kunnan varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille. Kyselyssä kysimme vanhemmilta: 1. Minkä ikäinen lapsesi on? 2. Mitä haluat kuulla lapsesi päiväkotipäivästä? 3. Anna palautetta varhaiskasvatukselle. Kolmas kysymys oli avoin kysymys, johon vanhempi sai itse kirjoittaa esim. toiveensa, kiitoksensa tai kehittämisideansa varhaiskasvatukselle. Jo tässä kyselyssä osa vanhemmista toivoi kuulevansa päivän kuulumiset lapselta itseltään, koska lapselta saa tarkemman tiedon päivän kulusta.

Tutkimukseni oli kvalitatiivinen tutkimus, joka pohjautui vanhempien kokemukseen. Tutkimukseni tavoitteena oli vastata kolmeen tutkimuskysymykseen: Miten vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta voisi tukea varhaiskasvatuksessa? Miten varhaiskasvatus voisi kehittää vanhemmuuden tukemistaan? Kuinka

lapsen osallisuutta voisi lisätä annettaessa palautetta päiväkodissa vietetystä päivästä? Varhaiskasvatuksen opinnot painottavat paljon vanhemmuutta ja vanhemmuuden tukemista. Centria-ammattikorkeakoulun sosiaalialan opinnoissa on mukana lastensuojelun, perhetyön, päihdetyön ja mielenterveystyön opintojaksot, mikä mielestäni luo meille sosionomipohjaisille varhaiskasvattajille entisestään velvoitteita tukea ei pelkästään lapsia, vaan myös perheiden hyvinvointia varhaiskasvatuksen asiakkaina. Lisäämällä lapsen osallisuutta päivän palautteesta kerrottaessa, annamme lapselle työkaluja vuorovaikutukseen vanhemman kanssa.

Tutkimuksen rajasin niin, että Tarraviikkoon osallistui viisi lasta vanhempineen. Lapsiryhmässä on yhteensä 26 lasta ja he ovat osa- tai kokoaikaisesti hoidossa arkena klo 6-17.30 välillä, lisäksi osa lapsista on hoidossa vain aamupäivisin (esim. klo 8.30-11.30) ja osa lapsista vain iltapäivisin (klo 13-16). Tarraviikkoon osallistuneet lapset olivat iältään 3-5 -vuotiaita ja he olivat päiväkodissa pääsääntöisesti paikalla maanantaista perjantaihin klo 8-12-välisenä aikana. Viittä lasta oli helppo hallita ja poikkeamia tarrapaperin toimintakuviin ei juurikaan tullut, koska he olivat aamupäivän toimintatuokioissa paikalla. Näin ollen jokainen lapsi pääsi liimaamaan jokaisena Tarraviikon hoitopäivänään viiden toimintakuvan viereen viisi hymynaama tarraa. Rajasin tarrojen lukumäärän viiteen tarraan päivässä, koska aamupäivisin lapsiryhmässämme on toiminta-aika ja iltapäivällä vapaampaa leikkiä ja ulkoilua. Aamupäivän toiminnot olivat Tarraviikon aikana: aamupala, aamupiiri, leikki/muskari/retki, ulkoilu ja lounas. Eräs lapsi tuli aamupalan ja aamupiirin jälkeen päiväkotiin, joten hän sai niiden toimintojen sijaan laittaa lounaan jälkeen tarrat kirjanluvulle ja lepoaikaan.

Lisäksi rajasin lasten iän 3-5 -vuotiaisiin, että he muistaisivat aamupäivän toiminnan myös illalla vanhemman kanssa keskustellessaan ja osaisivat kertoa vanhemmalleen, miksi valitsivat toiminnalle juuri kyseisen hymiön. Varhaiskasvatuksen laaturyhmän kokouksessa toivottiin, että tutkimukseni kattaisi jokaisen Sotkamon varhaiskasvatuksen varhaiskasvatusyksikön (mukaan luettuna perhepäivähoito), mutta rajasin tutkimuksen koskemaan ainoastaan lapsiryhmää, missä itse olen töissä, koska toiminnan suunnittelu, tarrapaperiin kopioitavat toiminnan kuvat, tarrojen ostaminen, lasten kanssa yhdessä liimaaminen ja vanhempien haastattelut olivat yksistään minun vastuullani ja koin, että tutkimuksen laajuus olisi mennyt liian paljon yli viidestätoista opintopisteeseen, jonka laajuinen opinnäytetyöni on.

Keskeisimmät käsitteet tutkimuksessani ovat vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus, vanhemmuus ja lapsen osallisuus. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus alkaa rakentua jo lapsen syntymästä

ja kuuluu osaksi vanhemmuutta koko lapsuusajan. Heidän välisensä vastavuoroinen vuorovaikutus on kommunikointia (ei pelkästään puhetta) tilanteessa kuin tilanteessa. Vanhemmuus pitää sisällään kasvatustehtävän varhaislapsuudesta murrosikään ja aikuisuuden kynnykselle. Vanhemmalla on useita rooleja, mutta kaikki rooleista pitävät sisällään vuorovaikutusta.

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemiseen ja kehittämiseen sekä vanhemmuuteen olen käyttänyt lähdekirjallisuutena useita tunnettuja teoksia. Lähdekirjallisuutena on muun muassa lastenpsykiatri Jari Sinkkosen toimittamia teoksia, psykologi Liisa Keltikangas-Järvisen teoksia, psykoterapeutti Katri Kannisen teosta, neurotieteen lisensiaatin Tiina Hutun teosta ja kasvatustieteen tohtorin Arja Rusasen teosta. Lisäksi varhaiskasvatuksen teoriaosuudessa lähdekirjallisuutenani on ollut Opetushallituksen Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, Sotkamon kuntavasu 2017 sekä Varhaiskasvatuksen käsikirja (2017). Internetlähteinä olen käyttänyt mm. Mannerheimin lastensuojeluliiton internetsivuja, Finlexin sivuilta varhaiskasvatustilaa 540/2018, aiempia tutkimuksia ja Vanhemmuuden roolikarttaa.

2 LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS

Väestöliiton (2019) mukaan vuorovaikutus on vähintään kahden ihmisen välistä vastavuoroista kommunikointia ei vain puhumalla, mutta myös elein, ilmein, katsein ja ääntelyin. Voidaan myös luetella piirteitä, joita toimiva vuorovaikutus vaatii. Hyvää vuorovaikutusta tukee se, että vuorovaikutuksen osapuoli on tilanteessa vastavuoroisesti läsnä. Hän antaa vuorovaikutustilanteessa toisen osapuolen aloitteille tilaa ja hän osaa odottaa vuoroaan. Lisäksi hän vastaa kommunikointiin mukauttaen ilmaisuaan toisen osapuolen kommunikointitarpeita vastaavaksi. Saavutetun yhteisymmärryksen varmistaminen on toimivassa vuorovaikutuksessa myös tärkeää. Kielelliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat myös ilmeet, eleet, asennot ja muut ei-kielellinen vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen osapuolet muokkaavat vuorovaikutustaan tulkitessaan ei-kielellisen vuorovaikutuksen merkkejä, tiedostamattaan tai tiedostetusti. (Papunen 2009.)

Varhaislapsuudessa vauvan ja hänen vanhempiansa välinen varhainen vuorovaikutus on tärkeää vauvan kasvun kannalta. Varhaisen vuorovaikutuksen myötä syntynyt kiintymyssuhde vauvan ja vanhempien välillä edesauttaa lapsen neurobiologian, tunne-elämän sekä kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Varhaiseen vuorovaikutukseen tutustutaan jo perhevalmennuksessa ja vauvan synnyttyä lastenneuvolassa aihetta käsitellään vielä lisää yhdessä vanhempien kanssa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018.)

2.1 Kiintymyssuhdeteoria

Hyvään kasvuun lapsi tarvitsee ennakoitavan ympäristön ja vähintään yhden mutta mielellään useamman riittävän hyvän kiintymyssuhteen. (Sinkkonen 2004)

Kiintymyssuhteen luominen alkaa jo varhain. Äiti tulkitsee vauvan merkkejä ennen kuin vauva on päässyt ulos kohdusta ja kiintymyssuhteen luominen jatkuu vauvan synnyttyä vauvaa tulkitsemalla ja tarpeisiin vastaamalla ja olemalla vuorovaikutuksessa vauvan kanssa. Vauva tarvitsee ravintoa, unta ja

sylää, sillä sylissä oleminen vapauttaa elimistöön kiintymyshormonia, oksitosiinia, joka lisää turvallisuuden tunnetta rauhoittaen aivojen hälytysjärjestelmää. Täytyy olla ensin turvallisesti kiinnittynyt, jotta voi turvallisesti erota. Turvallisesti kiinnittyneet lapset kestävät paremmin stressiä esimerkiksi ollessaan erossa vanhemmistaan. (Huttu 2017, 94.)

Salon (2002, 57) mukaan sensitiivisessä vanhemmuudessa on kolme tekijää, jotka voidaan erotella seuraavasti:

- 1) Vauvan viestin havaitseminen
- 2) Viestin oikea ymmärtäminen ja tulkinta
- 3) Viestiin vastaaminen oikeaan aikaan ja vauvan tarpeen edellyttämällä tavalla.

Lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutusta on tutkittu paljon ([Bowlby 1979, Fonagy 2001, Meins 2002 ja 2003] Mäntymaa 2006). Bowlbyn ja Ainsworthin tutkimusryhmän [Ainsworth, Blehar, Waters, Wall 1978] tutkimasta kiintymyssuhdeteoriasta on eriteltävissä neljä eri kiintymyssuhdetta: turvallinen kiintymyssuhde, välttelevä kiintymyssuhde, ristiriitainen kiintymyssuhde sekä organisoitumaton kiintymyssuhde. (Hautamäki 2011, 29-37.)

Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseen tarvitaan lapsen hoitajan riittävän herkkä sekä lapsen tarpeita ymmärtävä huolenpito. Vanhempi pyrkii ottamaan lapsen itkun syystä selvää ja tyyntyttämään lasta koskevan hädän. Vanhempi on siis kiinnostunut lapsen tunteista ja mielestä ja pohtii, minkä vuoksi lapsi tuntee, niin kuin tuntee (esim. miksi lapsi itkee tai on suuttunut). Turvattoman kiintymyssuhteen (välttelevä, ristiriitainen tai organisoitumaton kiintymyssuhde) muodostumiseen on vaikuttanut vanhemman kykenemättömyys tulkita ja vastata lapsen tarpeisiin, jolloin lapsi joutuu kannattelemaan itse itseään tunnekuohon saapuessa. Esimerkiksi alkoholistiäidin lapsen tarpeisiin vastaaminen voi olla arvaamatonta, jolloin lapsen oma mentalisaatiokyky eli kyky pitää mielessään samaan aikaan oma ja jonkun toisen mieli, ei pääse kehittymään ja lapsi on altis väkivallalle tai kaltoinkohtelulle, koska ei osaa tulkita muiden ihmisten tunteita. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 71-72 [Fonagy ym. 2002, Bateman ja Fonagy 2006.]

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsen negatiiviset tunteet on joko kielletty tai niitä ole huomioitu. Lapsi on joutunut käsittelemään tunteet yksin ja sitä kautta hillitsemään tunteiden näkymistä ulospäin. Näin ollen vanhemmat luulevat lapsen olevan tyytyväinen ja ”helppo” lapsi, joka ei koskaan kiukuttele.

Aivojen kehityksessä informaatiota käsittelevästä osasta merkittävä osa jää vähemmälle kehitykselle kuin turvallisessa kiintymyssuhteessa. Tämä voi olla jälkikäteen nähtävissä sosiaalisten suhteiden haastavuuksista, mielialan säätelyssä ja aggression hallinnassa (Mäkelä 2002, 31[Sroufe 1994].)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutussuhteessa ei pääse muodostumaan ennalta ymmärrettävää kaavaa siitä, milloin vanhempi reagoi ja millä tavalla lapsen tunnekuohuihin. Vanhempi reagoi vaihtelevasti, joko rankaisemalla, jättämällä huomiotta tai vahvistamalla lapsen negatiivisia tai vahvistamalla positiivisia tunteita, ilman että lapselle muodostuisi jonkinlainen kokemusperäinen kaava, millä tavalla vanhempi toimii missäkin tilanteissa. Tällöin lapsi vahvistaa avunpyyntöjään niin, että vanhempi ei voi olla huomaamatta lastaan ja näin ollen varmistaa koko ajan vanhemman saatavilla olon. Ristiriitainen kiintymyssuhde ylläpitää lapsessa pelkoa ja ulkomaailma tuntuu pelottavalta, jos vanhempaan ei saakaan samalla tavalla kontaktia. (Mäkelä 2002, 31-32.)

Organisoitumaton, disorganisoitunut tai epätyypillinen kiintymyssuhde on lapselle kaikkein vaikein kiintymyssuhde. Vanhempi on lapselle satunnaisesti läsnä ja torjuu lapsen avunpyyntöjä. Lapsi ei saa vanhemmalta tunteilleen helpotusta tai lohdutusta, vaan vanhempi on lapselleen jopa vihainen ja satuttaa häntä. Tällöin lapsen ahdistus kasvaa ylisuureksi ja henkilö, jolta lapsi odottaa tyyntytystä, aiheuttaakin vain enemmän ahdistusta ja kipua. Tästä on seurauksena joko lapsen ottama hoivaajan rooli vanhempansa kohtaan, jolloin lapsi tarkkailee koko ajan vanhempansa reaktioita, että voisi tyyntyttää vanhempansa ennen kuin hän räjähtää tai vaihtoehtoisesti lapsi opettelee tunnistamaan vanhemmastaan merkit, jolloin lapsi kerkeää poistua tilanteesta ennen räjähdystä. Lapsi tutkii ja etsii muissakin vuorovaikutussuhteissa merkkejä toisen ihmisen mielenliikkeistä ja on erityisen varovainen vuorovaikutustilanteissa. Luottavaisen ihmissuhteen luomiseen lapsi tarvitsee aikuisen ihmisen korjaavaa läsnäoloa (Mäkelä 2002, 32.)

2.2 Temperamentti

Jo temperamenttipiirteistä voi havaita, kuinka hyvin ihminen jo syntymästään saakka kestää erilaisia muutoksia ja ärsykejä. Toiset lapset ovat alttiimpia reagoimaan muutoksiin ja stressaantumaan, kun äiti ei vastaakaan hänen viestiinsä heti (Mäkelä 2002, 17-18.) Jokaisesta lapsesta saadaan kasvatettua sopeutuva, stressiä sietävä ja itsensä kanssa sinut oleva aikuinen riippumatta siitä, millaiset temperamenttipiirteet hänellä on. Tämä tosin edellyttää sitä, että lapsen yksilöllisyys tunnustetaan ja hyväksytään. Luonnostaan arasta lapsesta ei saa rohkeaa lasta asettamalla hänet kerta toisensa jälkeen tilanteisiin, missä hän joutuu olemaan huomion keskipisteenä. (Keltikangas-Järvinen 2004, 11.)

Lapsen temperamentilla tarkoitetaan synnynnäistä taipumusta siihen, kuinka lapsi reagoi omiin tunnetiloihinsa ja aistimuksiinsa sekä ulkoisiin ärsykkeisiin. Tästä johtuen lapset reagoivat eri lailla asioihin. Joku lapsi ei reagoi ärsykkeeseen ollenkaan ja toinen lapsi voi reagoida ärsykkeeseen hyvinkin voimakkaasti. Osa temperamenttia voivat olla myös rauhallisuus ja ujous, ei pelkästään räiskyvyys. (Kanninen & Sigfrids 2012, 35.) Ei voida erottaa hyviä ja huonoja temperamenttipiirteitä, mutta toisia temperamenttipiirteitä voidaan heikentää ja toisia korostaa niin, että lapsi saadaan käyttäytymään toivotulla tavalla. (Keltikangas-Järvinen 2004, 11.)

Temperamenttipiirteitä on yhdeksän. Temperamenttipiirteistä aktiivisuus kertoo lapsen nopeudesta toimia. Thomasin ja Chessin [1960] temperamenttiteorian mukaan jo vauvasta voi tunnistaa korkean tai matalan aktiivisuuden. Valveillaoloaikana korkeasti aktiivinen vauva liikkuu paljon ja vastaavasti matalasti aktiivinen vauva tarkkailee enimmäkseen ympäristöä paikaltaan (Keltikangas-Järvinen 2004, 48). Vauvaiän ylittänyt lapsi, jolla on korkea aktiivisuus, liikkuu mielellään juosten, puhuu nopeasti ja elehtii koko vartalollaan. Toisin on lapsella, jolla aktiivisuus on matala, sillä hän on hidas ja verkkainen ja usein varovaisempi, kuin aktiivinen lapsi. Rytminen temperamentinpiirre taas tarkoittaa fysiologisten toimintojen ennakoitavuutta. Lapsella on selkeä unirytm, suolentoiminta ja ruoka-ajat. Lapsen, jolla on vähän rytmisyyttä temperamentissaan, fysiologiset toiminnot ovat vähäisesti ennakoitavissa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 36-37.)

Emotionaalinen reaktioherkkyys (eli sensitiivisyys) temperamenttipiirteessä kertoo lapsen reaktiosta niin omalta itseltään kuin ympäristöltä tulleeseen ärsykkeeseen. Matalan emotionaalisen reaktioherkkyden omaava lapsi huomaa kaiken ja reagoi kaikkeen, oli kyse sitten minkä aistin ärsykkeestä tahansa. Korkeasti sensitiivinen lapsi taas reagoi vähäisesti ympäristöstä tuleviin ärsykkeisiin ja hän reagoi vähäisesti myös oman kehon sisältä tuleviin ärsykkeisiin. Myös toisten ihmisten tunneviestintä voi olla hankalaa tulkittavaa korkean sensitiivisyyden omaavalle lapselle. (Kanninen & Sigfrids 2012, 37.) Keltikangas-Järvinen (2004, 56) käyttää emotionaalisesta reaktioherkkydestä vastauskynnys -termiä kuvaamaan sitä, kuinka nopeasti lapsi vastaa ärsykkeeseen, oli se sitten mihin aistiin kohdistuva ärsyke tahansa.

Korkeasti intensiivinen lapsi ilmaisee näkyvästi ja kuuluvasti tunteitaan, niin kiukkua kuin iloakin. Matalasti intensiivinen lapsi on rauhallisempi ja kontrolloi tarkemmin tunteiden kokemuksiaan ja ilmaisuaan. Lähestyvä tai vetäytyvä temperamentin piirre taas kertoo, millä tavalla lapsi kohtaa uusia ihmisiä, asioita tai tilanteita. Lähestyvä lapsi on innoissaan uudesta tilanteesta, toisin kuin vetäytyvä lapsi, joka jännittää uusia asioita. Lapsi, joka on korkeasti sinnikäs, on peräänantamaton, täydellisyyttä tavoitteleva ja näkee vaivaa harjoittelun eteen onnistuakseen. Matalasti sinnikäs lapsi taas on lyhytjänteinen ja luovuttaa helposti, jos harjoiteltava asia ei onnistu heti. (Kanninen & Sigfrids 2012, 38.)

Häirittävyys temperamentinpiirteinä kertoo lapsen kykyä keskittyä ärsyketulvassa. Korkeasti häiriintyvä lapsi häiriintyy helposti, kun taas matalasti häiriintyvä lapsi voi keskittyä tekemiseen pitkäksi aikaa ärsykkeiden määrästä riippumatta. Lisäksi Keltikangas-Järvinen [2006] on määritellyt yhdeksi temperamenttipiirteeksi myös mielialan. Lapsi voi olla siis jo syntymästään saakka virittynyt negatiivisesti tai positiivisesti. Negatiivisesti virittynyt lapsi on usein huonolla tuulella ja murehtii paljon asioita. Temperamenttipiirteistä sopeutuvuus tarkoittaa lapsen kykyä sopeutua muutoksiin ja uusiin asioihin. Matala sopeutuvuus merkitsee lapsen kohdalla vaikeuksia siirtymätilanteissa ja uusissa asioissa. Matalasti sopeutuva lapsi tarvitsee ennakkointia ja rutiineja voidakseen hyvin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 37-39.)

2.3 Itsetunnon kehittyminen

Lapsen itsetunnon kehittyminen alkaa vauvaiästä. Vauvalla on tarpeita, jotka aikuisen tulee täyttää. Esimerkiksi itkuisen vauvan itkun aihe on poistettava, oli se sitten nälästä, väsymyksestä, yksinäisyydestä tai kivusta johtuvaa itkuja. Tällöin vauvalle tulee tunne, että hän on tärkeä ja häntä arvostetaan, kun aikuinen vastaa hänen viesteihinsä ja helpottaa hänen oloaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26-27.)

Vauvan ja vanhemman välisestä tunnevuorovaikutuksessa puhutaan peilaamisesta (Mäkelä 2002). Vauva tarvitsee aivoissaan tapahtuvaan kiihtymystilaan vanhempansa aivot, jotka ovat virittyneet samalle taajuudelle vastaamaan tunnekuohuun ja jakamaan, peilaamaan, vauvan kokemuksen tunteesta. Vauva pääsee näin tunteestaan yli turvallisen vanhemman kanssa. (Mäkelä, 2002 25-27.)

Kuten kiintymyssuhdeteoriakin jo todistaa, lapsen tunteisiin vastaamatta jättäminen kumoo mahdollisen luottamuksen syntymisen ensisijaiseen hoitajaansa. Lapsi oppii, että jos hän ei saa vanhemmalta hoivaa (erityisesti pelkoon, kipuun ja lohdutuksen tarpeeseen) tilanteessaan, hänen täytyy alkaa hoitaa itse itseään ja näin ollen hän kääntyy sisäänpäin. Vauvalle on vähemmän kivuliasta hoitaa itse itseään kuin olla saamatta apua vanhemmaltaan kerta toisensa jälkeen. Näin ollen pienikin vauva oppii jo hillitsemään avunpyynnön signaaleitaan. (Mäkelä, 2002 29.)

Itsetunnon kasvulle viesteihin vastaamatta jättämisen vaikutus on suuri. Lapsen itsetunto ei voi rakentua terveelle pohjalle, jos viesteihin ei vastata ja hoito on välinpitämätöntä. Näin ollen vuorovaikutussuhteen perustuksesta, kivijalasta, puuttuu turvallisuus ja luottamus. Rakentumatta jäänyt itsetunto tuottaa kantajalleen joustamattomuutta ja kyvyttömyyttä selviytyä uusissa tilanteissa ja vastoinkäymisissä. Lapsen tulisikin jo varhain huomata, että kyllin hyvän vanhemmuuden synnyttämä vuorovaikutus tarjoaa mukavan hetken toisen ihmisen kanssa ja luottamuksen kautta rakennettu vuorovaikutus tulisi olla jo itsessään tilanne, jota tavoitella. (Keltikangas-Järvinen 1996, 125-129.)

Keltikangas-Järvisen (2012, 32-34) mukaan peilatessaan vanhemmilta saatua (riittävän pitkään jatkunutta ja turvallista) hoitoa ja huolenpitoa lapselle pääsee kehittymään mielikuva vanhemmastaan. Puhutaan objektipysyvyydestä. Tämä mielikuva auttaa lasta selviämään päiväkotipäivän yli. Lapsi palaa

päänsä sisällään mielikuvaansa vanhemmastaan ja ymmärtää, että vaikka vanhempaa ei näy, hän kykenee selviämään päivästä mielikuvansa avulla. Toimiva itsesäätelykyky vaatii siis pohjalle myös turvaa ja pitkäaikaista hoivaa.

Mäkelä (2002, 25-27) puhuu peilaamisesta lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Myös Keltikangas-Järvinen painottaa (2012 26-27) lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa samaa suuntausta. Jotta lapsi selviytyisi voittajana tunnekuohun saapuessa, vanhemman tulee pysyä rauhallisena ja olla lapselleen saatavilla. Vanhemman tehtävänä on saattaa lapsi tunteen yli, suunnata oma toimintansa lapsen mielialojen mukaan. Näin lapsi kokee olevansa hyväksytty ja hänelle alkaa kehittyä kyky säädellä itse omia tunteitaan.

Lapsen kehitystä tukeva vuorovaikutus on luonnollisimmillaan aikuisen ja lapsen leikkiessä, pelatessa tai lukiessa kirjoja yhdessä. Näihin yhteisiin hetkiin sisältyy paljon myönteisiä asioita, kuten leikkimotivaation lisääntyminen. Lisäksi lapsi saa itsestään ja taidoistaan myönteistä palautetta vanhemmaltaan ja kokee turvallisuuden tunnetta. Yhteinen tekeminen kehittää myös lapsen itsetuntoa oikeaan suuntaan. Lapsen kysellessä ja aikuisen vastatessa aikuinen viestittää lapselle olevansa kiinnostunut lapsen asioista ja samalla rohkaisee lasta jatkamaan vuorovaikutusta kanssaan. (Lyytinen & Lyytinen 2002, 116-118.)

2.3.1 Suoritusitsetunto

Itsetunto kehittyy siis varhaislapsuudessa hoitokokemuksen myötä joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. Ennen yhden vuoden ikää lapsi alkaa yhä enemmän tehdä asioita ja hänelle alkaa kehittyä suoritusitsetunto. Suoritusitsetunto kasvaa sitä suuremmaksi, mitä enemmän lapsi saa tekemisestään kiitosta vanhemmiltaan. Kiitos on kulttuurissamme jollain tavalla ansaittava, eikä riitä, että lapsi on vain olemassa. Kuitenkin lapsi havainnoi koko ajan ympärillään olevien ihmisten taitoja ja näin peilaa omia taitojaan muiden taitoihin. Tällöin tarvitaan positiivista palautetta lapsen tekemisestä. (Keltikangas-Järvinen 1996, 132-135.)

Lapsi oppii arvostamaan sitä, mistä häntä kiitetään. Jos lasta kannustetaan harjoittelemaan ja häntä kiitetään sinnikkyudesta, hän malttaa harjoitella enemmän ja oppii arvostamaan pitkäjänteisyyttä. Lajoihinsa luottava lapsi ei malta harjoitella, koska ei usko harjoituksen merkitykseen. Kuitenkin tähänkin asiaan vaikuttaa lapsen temperamentti: onko hänellä temperamenttipiirteensä korkea vai matala sinnikkyys. (Huttu 2017, 137-138.)

Se, millä tavalla ja missä tilanteessa kiitos annetaan, vaikuttaa lapsen kokemukseen suorituksesta. Kuvitellaan tilanne, että lapsi piirtää kolmen vuoden iässä oman kuvansa: ”pääjalkaisen”. Lapsi on iloinen ja ylpeä teoksestaan ja näyttää teostaan vanhemmalleen ja vanhempi kehuu piirrosta: ”oletpas taitava piirtäjä, hienosti piirretty”. Tällöin lapsen sisäinen palaute tekemisestään kohottaa itsetuntoaan ja hän on itsekin tyytyväinen teokseensa. (Keltikangas-Järvinen 1996, 132-135.)

Toisessa tilanteessa vanhempi katsoo lapsen piirustusta ja sanoo: ”tästähän puuttuu vielä sinun hiuksesi, piirretäänpäs tähän yhdessä sinulle hienot hiukset!”. Pääjalkaiselle piirretään siis yhdessä hiukset ja vanhempi antaa vuolaat kehut lapselle: ”Onpas hienosti piirretty omakuva ja nyt on vielä hiuksetkin päässä”. Lapsen piirros ei siis ollut vanhemmalle riittävän hyvä, ennen kuin piirroksessa olleelle lapselle oli piirretty hiukset. Lapsi oli itse määrittänyt tavoitteen tekemiselleen. Ensimmäisessä tilanteessa hän oli ylpeä teoksestaan ja vanhemman antama kiitos kohotti lapsen itsetuntoa. Toisessa tilanteessa vanhempi määrittäi teokselle tavoitteen, jolloin se on riittävän hyvä. Kiittämällä on joko lasta motivoiva tai suorituspainetta luova vaikutus ja suorituspainesta kärsinyt lapsi ei välttämättä aikuisenakaan halua asettaa itselleen tavoitteita. (Keltikangas-Järvinen 1996, 132-135.)

Hutun (2017, 138) mielestä lapsen temperamenttipiirteet vaikuttavat siihen, kuinka hän ottaa vanhemmaltaan palautetta vastaan. Toiselle lapselle pelkkä negatiivinen vilkaisu vanhemmalta voi olla murskaavaa, kun toinen lapsi vähät välittää negatiivisesta palautteesta. Positiivista palautetta kannattaa Hutun mielestä antaa aina, kun siihen on aihetta, kunhan lapsi ei oleta olevansa ylivertainen muihin lapsiin nähden.

2.4 Psykologinen minän muodostuminen

Varhainen vuorovaikutus vaikuttaa lapsen minän muodostumiseen. Lapsen minä muodostuu ennen kaikkea lapsen ja muiden ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapselle kehittyy käsitys minuudestaan, yksilöllisyydestään ja ainutkertaisuudestaan. (Keltikangas-Järvinen 1996, 100-101; 2012 20-21.) Myös Mahlerin [1975] teoria tukee Keltikangas-Järvistä. Mahlerin mukaan psykologinen syntymä, alustava käsitys omasta itsestään, muodostuu kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Syntymisestä lapsi tarvitsee ihmisen, joka on vain häntä varten, niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Saatuaan vanhemmaltaan tarpeeksi pitkän kokemuksen siitä, että hän on maailman keskipiste, hän alkaa erkaantua vanhemmastaan. Lapselle täytyy antaa tarpeeksi paljon aikaa hyväksyä erkaantuminen vanhemmastaan. Liian aikaiset ja pitkät erot vanhemmasta ovat lapselle vahingollisia. Mahlerin mukaan kolmenvuoden iässä lapsi alkaa ymmärtämään, että vaikka hän on erossa vanhemmistaan, hän voi luottaa, että vanhempi palaa takaisin. (Rusanen 2011, 25-26.)

Syntyessään vauva kokee äitinsä osaksi itseään, koska äiti on aina läsnä ja näkyvissä ja jo kohdussa äidin ääni on ollut läsnä (Furman 1993, 20-22). Minän syntymisten ensimmäinen vaihe onkin tietoisuus omasta kehosta erillisenä muista ihmisistä (esim. äidistä) ja ympäristöstä. Lapsen käytös, kuten käsien heiluttelu, varpaiden tutkiminen tai erilaisten äänien tuottaminen aiheuttaa vanhemmissa ihastuneita reaktioita, jolloin lapsi alkaa peilaamaan itseään vanhempien reaktioihin. Lapsi huomaa, että hänestä ollaan kiinnostuneita ja hän saa aikaa hymyjä ja muita positiivisia ilmauksia, joten hän jatkaa toimintaansa. Tällöin lapsen itsetunto alkaa jo syntyä, vaikka lapsi ei ole vielä edes yhtä vuotta. (Keltikangas-Järvinen 1996, 102-103.)

2-vuotiaana minän kehitys ilmenee kielenkehityksessä. Kaksivuotiaana lapsi käyttää itsestään etunimeään, kun kuvailee, mitä hän tekee tai mistä hän tykkää. Kehon ja minän raja ei ole vielä aivan selvä. Kolmevuotiaana lapsi osaa kuitenkin jo puhua omasta itsestään minuna ja kehitysvaiheeseen kuuluu myös leikin ohessa jutteleminen. Lapsen mielikuvitus pääsee valloilleen ja lapsi alkaa hakeutumaan toisten lasten kanssa leikkimään. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019.)

3-4 -vuotiaana lapsi alkaa kokeilemaan leikeissään erilaisia rooleja ja puhuu roolileikissä itsestään ”tämä”-nimikkeellä. Mielikuvitukselliset roolileikit mahdollistavat erilaisten roolien kokeilemisen sekä

kehittävät lapsen sosiaalisia taitojaan, persoonallisuuttaan ja tunne-elämään. Lapsen, jolta tämä kehitysvaihe on jäänyt välistä, on vanhempana vaikeampi rakentaa mielikuvia käytettäväksi psyykkisessä hyvinvoinnissaan. (Keltikangas-Järvinen 1996, 104-107). Salon (2002, 70-71) mukaan 3-4 -vuotiaan lapsen ja hänen vanhempansa välillä vallitsee tavoitteellinen kumppanuus, koska lapsen taidot mahdollistavat hänelle kyvyn asettua toisen ihmisen asemaan. Lisäksi tässä iässä lapsi alkaa ymmärtää, että muiden ihmisten käyttäytymisen takana voi olla erilaisia syitä ja lapsi voi yrittää muuttaa muiden ihmisten käytöstä puhumalla. Hutun (2017, 132) mielestä nelivuotiaana alkaa kehittyä ns. mielen teoria. Lapsi oivaltaa, että jokaisella ihmisellä on oma mielensä ja omat ajatuksensa, muistinsa, havaintonsa ja uskomuksensa.

Seuraavassa kehitysvaiheessa viiden ja seitsemän ikävuoden välissä lapsi ymmärtää jo kuuluvansa aikuisen tavoin heitä ympäröivään sosiaaliseen ympäristöön ja hän osaa jo kuvata itseään, kun häneltä kysyy, kuka ja millainen hän on. Lisäksi lapsen moraalinen kehitys on huimaa 5-6 vuotiaana ja hän osaa jo erottaa oikean väärästä ja arvioi tekoja lopputuloksen kautta. (Mannerheiminlastensuojeluliitto 2019)

2.5 Kiinnostus lapsen ajatuksiin

Meins kollegoineen [2002, 2003] on kehittänyt konseptin nimeltään Mind-mindedness (MM), mikä määrittellään vanhemman kyvyksi ajatella lapsensa yksilönä, erillisenä omasta mielestään. Minded-mindedness -konsepti haastaa perinteisen ajattelumallin lapsesta olentona, jonka tarpeet tulee vain tyydyttää ilman lapsen mielen ajattelemista. Ereky-Stevensin [2008] tutkimus osoittaa, että äidin sensitiivisyys lapsensa mielen tiloille edesauttaa lasta tunnistamaan ja ymmärtämään myöhemmin elämässään mieltä ja tunteita. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 85-86 [Ereky-Stevens 2008; Meins 2002, Meins 2003].)

Parent Development Interview (PDI) -menetelmässä [Slade, Grienberger, Bernbach, Levy, Locker 2005] kävi ilmi, että äideillä, jotka olivat kokeneet vahvaa reflektiivistä funktiota jo ollessaan oman äitinsä vatsassa, oli suurempi todennäköisyys vahvemmalle kiintymyssuhteelle oman lapsensa kanssa.

Vanhemman reflektiivisellä funktiolla tarkoitetaan vanhemman kykyä havainnoida ja ymmärtää lapsen tunteita sekä verrata lapsen tunteita vanhemman omaan kokemukseen. Myös muut tutkijat [Bokhorst, Bakermans-Kranenburg, Fearon, Van IJzendoorn, Fonagy, Schuengel, 2003] ovat tutkineet kiintymyssuhteiden ylisukupolvisuutta, mutta heidän mukaansa saman mallin kiintymyssuhteen jatkumiseen vaikuttavat kasvatusympäristö ja ilmapiiri eli lapsen äidin toteuttama kiintymyssuhdemalli on samantyyppinen kuin hänen itse kokema. (Hautamäki 2011, 56 [Slade, Grienberger, Bernbach, Levy, Locker 2005; Bokhorst, Bakermans-Kranenburg, Fearon, Van IJzendoorn, Fonagy, Schuengel, 2003].)

On siis totta, että mentalisaatiokyky välittyy usein geneeissä, mutta siihen ja vanhemman reflektiiviseen funktioon voi kuitenkin myös tietoisesti pyrkiä ja sitä voi harjoitella. Hyvä mentalisaatiokyky takaa yksilölle taidon ymmärtää toisia ihmisiä sekä tuoda omat tunteet esille muille ihmisille. Mentalisaatiotaidot parantavat kykyä säädellä omia tunnetiloja ja sitä kautta tunteiden säateleminen (kuten rauhoittuminen) helpottuu. Perheen sisällä mentalisaatiokyky edistää kommunikointia sekä kykyä säädellä tervettä etäisyyttä ja läheisyyttä. Ennen kaikkea mentalisaatiokyky auttaa vaikeissa ja ristiriitaisissa tilanteissa miettimään toisten ihmisten näkökulmia. (Pajulo & Pyykkönen 2011, 94.)

Ajatellessamme lasta ja vanhempia perheenä hyvin toimivan perheen vuorovaikutus edellyttää muutakin kuin varhain kehittyneitä turvallista kiintymyssuhdetta ja mentalisaatiokykyä. Perheessä tulee olla selvät sukupolvien ja -puolten väliset rajat ja riittävän hyvä vanhemmuus. Tämä näkyy varsinkin ristiriitatilanteissa niin, että lasta kuunnellaan hänen ikätasonsa mukaan, mutta vanhemmilla on vastuu päätöksestä ja viime kädessä vanhemman mielipide ratkaisee. Tunteiden (niin myönteisten kuin kielteistenkin) ilmaisun mahdollisuus ja selkeä kommunikointi luovat perheeseen turvallista ilmapiiriä. Kommunikointia ja ristiriitatilanteita helpottamaan perheessä on sääntöjä ja sopimuksia ja niitä noudattamalla vähennetään konflikteja. (Wahlberg 2000, 48-51; Pajulo & Pyykkönen 2011, 94.)

3 KASVATUKSELLINEN YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA VARHAISKASVATUKSESSA

Niin paikallisen Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelman kuin valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen ja arviointiin tulisi ottaa mukaan lapsen lisäksi myös hänen huoltajansa. Lapsen vanhempi voi halutessaan vieraila lapsiryhmässä, onhan varhaiskasvatus julkinen palvelu. Varhaiskasvatuksen velvoite on yhdessä lapsen vanhemman kanssa tukea lapsen tasapainoista kehitystä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukea lapsen vanhempaa kasvatustyössä. Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle luodaan pohja varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen vanhemman välisillä keskusteluilla. Lisäksi varhaiskasvattajan tulee järjestää aikaa kohtaamiselle lapsen saapuessa päiväkotiin ja lähtiessä päiväkodista, jotta vanhemman kanssa voi keskustella lapsen päiväkotipäivän kulusta ja muista perhettä ja varhaiskasvatusta koskevista asioista. Lisäksi yhteisenä keskustelutuokiona käyvät lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman keskustelu. (Opetushallitus 2018, 33-34; Sotkamon kunta 2017, 35-37.)

Perheen tukeminen on osa varhaiskasvatuksen tehtävää lapsen hoidon ja kasvatuksen rinnalla. Perhettä voidaan tukea mm. lapsiperheiden kotipalvelua ja perhetyötä tarjoamalla ja varhaiskasvatuksen saralla monella kaupungilla ja kunnalla onkin varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvien lasten perheille oma perhetyöntekijä sekä tapaamiset perhetyöntekijän kanssa voi järjestää varhaiskasvatusyksikössä, mikä alentaa kynnystä vastaanottaa perhetyötä. Muutamia edelläkävijöitä mainitakseni Kempeleen kunnan varhaiskasvatuksessa on oma perhetyöntekijä sekä Myyrmäessä on kehitetty monitoimijaisen yhteistyön malli perheen, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöhön yhtenäistämään käytäntöä, parantamaan tiedonkulkua ja oikea-aikaisuutta lastensuojeluilmoituksissa. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä varhaiskasvatuksessa on ennen kaikkea vanhemmuuden tukeminen. (Kempeleen kunta 2017, Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca.)

3.1 Pedagoginen viitekehys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on laadittu varhaiskasvatukselle pedagoginen viitekehys. Pedagoginen viitekehys pitää sisällään laaja-alaisen osaamisen (ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja viestintä- ja teknologiaosaaminen, osallistuminen ja vaikuttaminen) ja eri oppimisen alueet (kielten rikas maailma, ilmaisuuden monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, kasvan, liikun ja kehityn). Ennen kaikkea pedagoginen viitekehys painottaa lasten mielenkiinnon kohteita ja tarpeita. (Opetushallitus 2018, 36-37.)

Pedagoginen toiminta tulisi luoda siis lasten mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden ympärille. Tämä tarkoittaa, että lasta havainnoimalla eri tavoin (esim. haastatteleamalla, valokuvaamalla, videoimalla ja leikkejä ja vuorovaikutustilanteita havainnoimalla) saadaan selville asioita lapsen elämästä, mielenkiinnon kohteista, ajatuksia, ideoista, tarpeistaan, kehityksestään ja oppimisestaan. Näin voidaan lisätä lapsen osallisuutta, jota Varhaiskasvatustalukikinin (13.7.2018/540 §3) painottaa. Lapsen ideoiden toteuttaminen osana lapsiryhmän toimintaa, ja se, että lapsi kokee voivansa osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tukee lapsen kasvua niin yksilönä kuin yhteisön jäsenenäkin sekä minäkuvan muovautumista kohti yhteisön jäsenyyttä. (Opetushallitus 2018, 20, 28-30.)

Varhaiskasvatuksessa toteutettavassa konstruktivistisessä oppimisteoriassa korostuu myös lapsen osallisuus omaan oppimiseensa. Lasta ei nähdä pelkästään kohteena, jolle joku muu ihminen suunnittelee ja opettaa toiminnan. Lapsen oma aktiivisuus, itsenäisyys ja omakohtainen kokemus ovat asioita, jotka konstruktivistisessä teoriassa ovat pääroolissa. Lapselle luodaan puitteet ja mahdollisuudet toteuttaa oppimista arkipäivän tilanteissa. (Kronqvist 2017, 17-18.)

3.2 Pedagoginen dokumentointi

Dokumentoinnista tulee pedagogista dokumentointia siinä vaiheessa, kun dokumentin ääreen pysähdytään yhdessä lapsen kanssa tutkimaan ja refleктоimaan. Keskustellaan ja havainnoidaan lapsen kanssa yhdessä lapsen teosta tai asiaa. Dokumentointi voi olla kirjallista tai kuvallista tai dokumentoida voi esim. äänittämällä tai videoimalla. Varhaiskasvattaja voi suunnitella, arvioida ja kehittää toimintaansa pedagogisen dokumentoinnin kautta. (Opetushallitus 2018.)

Opinnäytetyöni tarjoaa aineksia myös varhaiskasvatuksen lapsiryhmän käyttöön pedagogisen dokumentoinnin kautta. Varhaiskasvattaja saa arvokasta havainnointimateriaalia lapsen kokemuksista sekä mahdollisuuden pedagogiseen dokumentointiin. Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lapsen ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista ja näin ollen mahdollistaa varhaiskasvatuksen suunnittelun lapsilähtöisyyden. Varhaiskasvatuksessa painotetaan laajasti toiminnan suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä (Opetushallitus 2018, 37-38). Opinnäytetyöni toiminnan osuus antoi paljon tietoa varhaiskasvattajille siitä, miten Tarraviikolle osallistuneet lapset kokivat viikon toiminnat, mistä he olivat pitäneet ja mistä eivät. Saimme arvokasta arviointia ja kehittämisideoita toiminnon jälkeen suoraan lapselta sekä myöhemmin heidän vanhemmiltaan.

3.3 Vanhemmuuden tukeminen

Lapsen aloittaessa Sotkamon kunnan varhaiskasvatuksessa lapsen huoltajille jaetaan kotiin ”Lapsemme -esitietoja varhaiskasvatuksen aloitusvaiheeseen” -lomake (LIITE 2), joka helpottaa tiedonsiirtoa lapsesta kotoa varhaiskasvatukseen. Kasvatuksen kulmakivet -osiossa pyydetään huoltajia kertomaan perheelle tärkeistä asioista, perheen elämäkatsomuksesta tai uskonnollisesta näkemyksestä, kasvatuksen painopisteistä, rajojen asettamisesta, päiväkodissa vietetyn päivän palautteesta, toiveista varhaiskasvatukselle ja neuvonnan tarpeesta liittyen vanhemmuuteen ja kasvatukseen.

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämän vanhemmuuden roolikartta (LIITE 3) käsittelee viittä erilaista vanhemmuuden pääroolia: elämänopettajaa, ihmissuhdeosaajaa, rajojen asettajaa, huoltajaa ja rakkauden antajaa. Lisäksi pääroolien alta löytyy kuudesta yhdeksään erilaista alaroolia, kuten kuuntelija, ruoan antaja, hyväksyjä ja arkielämän taitojen opettaja. Vanhemmuuden roolikartta mahdollistaa huoltajaa hahmottamaan, mitä vanhemmuus todella vaatii ja pitää sisällään. Vuorovaikutus on keskeinen osa kaikkia näitä viittä pääroolia.

Vanhemmuuden roolikartan käyttäminen varhaiskasvatuksessa voisi olla mahdollista lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa yhdessä huoltajien kanssa, vanhempainillassa tai erillisessä tapaamisessa lapsen vanhempien kanssa. Sotkamon kunnan Lapsemme -lomake sivuaa vanhemmuuden roolikartan päärooleja rajojen asettamisessa ja huoltamisessa. Avoimet kysymykset toki antavat huoltajalle mahdollisuuden kirjoittaa muistakin vanhemmuuden roolikartan pää- ja alaroolista, jos vanhemmat ovat tietoisia Vanhemmuuden roolikartasta.

4 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Kyseessä oli alusta alkaen laadullinen tutkimus, mutta tarraviikon sijaan aioin toteuttaa toiminnan osuuden magneeteilla. Lapsi saisi laittaa päiväkodin eteisen kuivauskaapin oveen laitettuun päiväjärjestyslomakkeeseen hymiömagneeteilla mielipiteensä päivän toiminnoista ja vanhempi kysyisi hakiessaan lapsen päivän kulusta lapselta käyttäessään hyödyksi hymiömagneetteja. Tämä idea kuitenkin kariutui Sotkamon varhaiskasvatuksen laaturyhmän kokouksessa kesäkuussa 2018. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset pitivät ajatusta magneeteista huonona, koska on olemassa lapsia, joiden mielestä kotiin lähtiessä on aina ollut huono päivä. Lisäksi he kokivat, että hakutilanteessa voi olla useita vanhempia hakemassa lapsiaan yhtä aikaa, joten rauhaa keskustelulle ei voida taata, jos keskustelu on sidottu tiettyyn paikkaan. Kokouksen jälkeen alkoi itää ajatus paperille liimatuista tarroista ja kotona illalla käytävästä keskustelusta.

Opinnäytetyöni teoriaa kirjoitin koko ajan maaliskuusta 2018 maaliskuuhun 2019. Toiminnan osuus piti alun perin olla jo syksyllä 2018, mutta koin uuden työni lastentarhanopettajana vievän liikaa resurssejani toiminnan osuudesta, joten päätin odottaa kevääseen, jolloin pääsisin panostamaan toiminnan osuuteen, tulosten analysointiin ja pohdintaan riittävästi. Helmikuussa 2019 pyysin tutkimukseeni mukaan perheitä, joilla oli kokemuspohjaa, halukkuutta ja tarpeeksi hoitopäiviä Tarraviikon aikana. Eräs mukaan pyytämäni perhe jätti vastaamatta pyyntööni, mutta lopulta sain kaikki viisi perhettä mukaan Tarraviikkoon. Tarraviikon jälkeisellä viikolla haastattelin vanhemmat.

4.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tehdessäni kehittämistyön harjoitteluani Sotkamon kunnan varhaiskasvatuksessa talvella 2017-2018 huomasin, että vanhemmat arvostavat eri asioita kerrottaessa lapsen päiväkotipäivän kulusta. Toinen vanhempi halusi tietää vain, oliko hänen lapsensa nukkunut, kun taas toinen vanhempi taas halusi tietää tarkasti päivän kulusta leikkimisestä ja vuorovaikutuksesta ryhmässä toimimiseen. Jo harjoittelun aikana päätin, että palautteenanto lapsen päiväkotipäivästä tulee jollain tavalla olemaan mukana opinnäytetyös-

säni. Opinnäytetyöni aiheita aloin tosissani miettimään helmikuussa 2018 ja toukokuussa pidin aloitusseminaarin. Aloitusseminaarissa opinnäytetyöni tutkimuskysymykset olivat: mitä lapsi kertoisi päiväkotipäivästään ja kuinka lisätä lapsen osallisuutta päiväkotipäivän kulusta kerrottaessa? Aloitusseminaarin jälkeen jäin pohtimaan, tiesikö vanhempi, mitä lapsi haluaisi kertoa päiväkotipäivästään. Mietin, millaista oli lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus ja tiesikö vanhempi esimerkiksi lapsensa mielenkiinnonkohteista. Jos aikuinen osaisi kysyä oikeat kysymykset, osaisi lapsikin kertoa enemmän tunteistaan ja kokemuksistaan. Näistä päätelmistä muotoutuikin opinnäytetyöni toinen puoli tutkimuskysymyksistä.

Tutkimukseni aihe on ajankohtainen, koska Varhaiskasvatuslaki (13.7.2018/540) uudistui vuonna 2018 ja samana vuonna uudistui myös lakiin perustuva Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Molemmissa mainitaan lapsen vanhemman kanssa tehtävästä kasvatuksellisesta yhteistyöstä ja lapsen osallisuudesta. Heinon, Hyryn, Ikäheimon, Kurosen ja Rajalan (2016, 67) HuosTa -hankkeen tuloksista käy ilmi kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten sijoitusten syyt. Joka toisen lapsen sijoituksessa (50%) lapsen sijoitukseen vaikutti paljon vanhempien lapsen tarpeisiin vastaamaton kasvatustyyli. Ankaran tai rajattoman kasvatustyylin vaikutus lapsen sijoitukseen oli yleistä 85%:lla sijoitetuista lapsista. Lisäksi niin ydinperheiden kuin uusperheidenkin vuorovaikutus ja ristiriidat ovat paljon läsnä joka toisen (50%) kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tapauksessa. Tämä tarkoittaa, että vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukemista ei voi liikaa korostaa lasten ja heidän vanhempiensa kanssa tehtävässä työssä. Sotkamossa kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17-vuotiaiden lasten lukumäärä vuonna 2018 oli Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ennakkotilaston mukaan 36. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Varhaiskasvatusikäisen lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa ei ole juurikaan tutkimuksia. Lapsen ja varhaiskasvattajan välistä vuorovaikutusta varhaiskasvatuksessa sekä lapsen vanhemman ja varhaiskasvattajan välistä vuorovaikutusta on tutkittu. Tutkimuksia vanhemmuuden tukemisesta varhaiskasvatuksessa löytyy useita, varsinkin sosiaalialan koulutusohjelmasta. Hakkarainen (2017) on omassa opinnäytetyössään tutkinut vanhemmuuden tukemista Hiidenvainion päivähoitoyksikössä. Hakkaraisen tutkimuksessa nousi esiin päivittäiset keskustelut huoltajan ja varhaiskasvattajan välillä. Lisäksi Havulinna (2014) on opinnäytetyössään tutkinut vanhemmuuden tukemista Virontörmän päiväkodissa.

Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Purola (2011, 10-20) ovat tutkineet lasten vanhempien ja henkilöstön osallisuutta varhaiskasvatuksessa. He toteavat, että henkilöstön on vaikea kehittää vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa, jos työntekijät itse eivät ole koskaan kokeneet osallisuutta. Tutkimuksessa nousi esiin yhteistyölapsen tuonti- ja hakutilanteissa, jolloin vanhemmat kokivat helpommaksi tehdä aloitteen keskustelulle varhaiskasvattajan kanssa. Tutkimuksessa nousi myös ilmi, että vanhemmatkin ovat yksilöitä. Toinen vanhempi piti tärkeänä kuulla lapsensa päivästä eri asioita kuin toinen vanhempi ja vanhemmat toivoivatkin viikoittaista sähköpostia siitä, mitä varhaiskasvatuksessa on viikon aikana tehty, koska lapsi ei muista illalla kysyttäessä, mitä päivän aikana on tehty ja varhaiskasvattaja ei välttämättä kykene kertomaan asioista, joista vanhempi haluaisi kuulla.

4.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena oli vastata kolmeen tutkimuskysymykseen: Kuinka vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta voisi tukea varhaiskasvatuksessa? Kuinka varhaiskasvatus voisi kehittää vanhemmuuden tukemistaan? Kuinka lapsen osallisuutta voisi lisätä annettaessa palautetta päiväkodissa vietetystä päivästä? Vanhemmille tekemissäni yksilö-teemahaastatteluissa pääsimme keskustelemaan juuri näistä aiheista.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Varton [1992] mukaan kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan merkityksiä. Merkitykset pitävät sisällään mm. ajatuksia, toimintaa ja näiden kuvausten oletetaan sisältävän ihmiselle merkityksellisiä asioita. Laadullisessa tutkimuksessa voi tutkia käsityksiä tai kokemuksia. Kokemus on aina ihmisen omakohtainen, toisin kuin käsitys, mikä voi johtua yhteisön perinteistä. [Laine 2001]. Varton [1992] mukaan laadullisen tutkimuksen haasteena on tutkijan omat kokemukset asiasta ja näin ollen hän asettelee kysymykset ja tulkitsee ne oman kokemuspohjan kautta. Tämä taas vaikuttaa tutkittavan kokemusten ymmärtämättömyyteen tulkintaongelmana. (Vilka 2015, 118-119.)

Fenomenologisessa lähestymistavassa tutkitaan ihmisen elämäntodellisuutta, suhdetta maailmaan, jossa hän elää. Elämäntodellisuus on asia, jota tutkija yrittää ymmärtää. Tavoitteena on, että tutkija ymmärtää tutkittavaa asiaa tai ilmiötä elämäntodellisuudessa, jossa tutkittavan kokemukset ovat muodostuneet. Tutkijan oma perinne antaa mahdollisuuden yleisymmärrykselle ja tutkijan omat kokemukset voivat olla esteenä tutkimuskysymyksen tulkinnalle. Hermeneuttista metodia käyttämällä tutkija palaa uusien oivallusten jälkeen lähtöpisteeseen ja aloittaa uusilla tiedoilla uudesta lähtöpisteestä. Hermeneuttinen kehä tarkoittaa jatkuvaa keskustelua tutkijan ja tutkimusaineiston kanssa. Keskustelun tavoitteena on tutkittavan kokemusten ymmärtäminen eikä niiden muokkaaminen omaan tarkoitukseen (Vilkkä 2015, 171-172, 179-180.)

Laadulliseen tutkimusmenetelmään soveltuvat aineiston keruutavaksi soveltuvat eritoten tutkimushaastattelut. Tutkimushaastattelun erimuotoja ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Teemahaastattelu on kaikkein käytetyin haastattelumuoto laadullisessa tutkimuksessa. Teema- eli puolistrukturoidussa haastattelussa tutkimusongelmasta valikoidaan keskeiset teemat ja haastateltavalta kysytään näistä teemoista luontevassa järjestyksessä, ilman tarkkaa kysymysjärjestystä. Eritoten yksilön omakohtaista kokemusta tutkittaessa haastattelumuodoksi soveltuu yksilöhaastattelu, toisin kuin paritai ryhmähaastattelu. Tutkimushaastattelujen lisäksi aineistoa voi kerätä mm. päiväkirjoista, kirjeistä, elämänkerroista, kirjoitelmista, mainoksista, kuva-aineistoista ja esineistä. (Vilkkä 2015, 122-124.)

Valitsin tutkimukseni menetelmäksi laadullisen tutkimuksen, koska tavoitteeni oli ymmärtää yksilön kokemusta. Tutkimukseni tavoitteena ei ollut saavuttaa yhtä ainoaa todellisuutta eikä mitata massan mielipidettä. Haastattelin jokaista vanhempaa yksilö-teemahaastattelussa puhelimitse ennalta sovittuna ajankohtana tarraviikon jälkeen ja litteroin haastattelut osittain, koska haastateltavia oli vain viisi ja tutkimustehtäväni mukaan tärkeimmät teemat olivat opinnäytetyössä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen lisääminen varhaiskasvatuksessa ja lapsen osallisuuden lisääminen kerrottaessa päiväkotipäivän kulusta. (Vilkkä 2015, 138 [Hirsjärvi & Hurme 2001, Hirsjärvi ym. 2005].)

Tutkimukseeni pyysin siis mukaan viisi 3-6-vuotiaan lapsen vanhempaa. Valikoin lapset ja vanhemmat sen mukaan, ketkä olivat mahdollisimman tiiviisti paikalla varhaiskasvatuksessa toiminnan osuuden ajan. Lisäksi näillä vanhemmilla oli omakohtaista kokemusta varhaiskasvatuksesta vuodesta kymmeneen vuoteen: osalla vanhemmista jo kolmas lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen ja osalla vanhemmista

esikoinen oli siirtymässä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Käytin osan lastentarhanopettajan sak-
ajastani tulevan viikon suunnitteluun ja Tarraviikon toiminnan suunnitteluun. Sak-aika tarkoittaa lasten-
tarhanopettajan työssä pedagogista suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisaikaa, jolloin lastentarhanopet-
taja mm. laatii lasten varhaiskasvatussuunnitelmia. Sak-aikana lastentarhanopettaja ei ole lapsiryhmässä,
eivät sak-aikaan kuulu vanhempien tapaamiset, tiimityö eikä henkilöstön palaverit. (Opetusalan Ammat-
tijärjestö OAJ.)

Viikon ajan kopioin joka aamu lapsille aamupäivän toiminnoista kuvasarjan paperille (viisi kuvaa) ja
nimesin jokaisen lapsen paperit. Jokaisen toiminnan jälkeen pyysin lapset pöydän ääreen ja lapsi sai
valita mielipidettään kuvaavan hymiötarran ja liimata sen itse toimintakuvan viereen kertomaa, mitä
mieltä hän toiminnasta oli. Valittavana oli hymynaama, surunaama sekä naama, jonka suun paikalla oli
viiva vaakasuorassa kuvaamassa, ettei hymiö ollut iloinen eikä surullinen, vaan jotain siltä väliltä. Lapset
nimesivät tämän viimeisen hymiön ”en tiedä” -hymiöksi. Nimesimme lasten kanssa yhdessä tunteita ja
lapset kertoivatkin hymiötarroja liimattaessaan, että ”minusta tuntui kivalta, kun...” ja ”en tykännyt siitä,
koska...”. Sinkkosen (2008, 104-105) mukaan tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen on tärkeää lapsen
tunteiden hillitsemisen vuoksi. Lapsi oppii sanomaan, että häntä suututtaa sen sijaan, että hän alkaisi
käyttäytymään huonosti, esimerkiksi heittelemään leluja tai puremaan toisia lapsia.

Samalla, kun lapsi valitsi ja liimasi tarran, kysyin lapsilta, miksi he valitsivat juuri tämän tietyn tarran,
mikä oli mukavaa, mikä oli tylsää ja millä tavalla toiminta olisi voinut olla mukavampi. Monesti vastaus
oli olkien kohautus tai ”koska haluan”, mutta useita kertoja lapset osasivat itse kuvailla, mikä toimin-
nassa oli ollut erityisen kivaa tai erityisen huonoa ja antoivat kehitysideoita. Lapset olivat innoissaan
tarrojen liimauksesta ja muistuttivat toiminnan jälkeen minua tarran liimauksesta, ennen kuin olin ke-
rennyt itse muistuttamaan asiasta. Liimattuamme kaikki päivän tarrat varhaiskasvattaja antoi hakutilan-
teessa lapsen vanhemmalle mukaan tarrapaperin ja kertoi keskeisimmät kuulumiset päivästä.

Ennen Tarraviikon alkua lähetin vanhemmille saatekirjeen, jossa kerroin, mikä on lasten osuus tutki-
muksessani ja mitä odotan vanhempien tekevän kotiin annettavalla tarrapaperilla. Lisäksi kerroin tutki-
mukseni teemat, joihin yksilöteemahaastatteluni pohjautuisivat. Näin vanhemmat pystyivät viikon ku

luessa pitämään mielessään opinnäytetyöni ydinajatuksen: lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen, vanhemmuuden tukemisen varhaiskasvatuksessa sekä lapsen osallisuuden päiväkotipäivän kulusta kerrottaessa.

5 TULOKSET

Tulokset käyn läpi haastatteluni teemojen mukaan. Haastattelin viittä vanhempaa ja käytän heistä nimiä A-vanhempi, B-vanhempi, C-vanhempi, D-vanhempi ja E-vanhempi. Viidestä lapsesta neljä oli paikalla varhaiskasvatuksessa kaikkina Tarraviikon viitenä päivänä.

5.1 Vanhemman kokemukset tarraviikosta

Hänellä on todella vahva valokuvamuisti. Hän muisti ihan pienenkin asian, mikä vaikutti mielipiteeseen. Jos joku oli istunut häneen syliinsä aamupiirillä tai lounaalla oli ollut jotain pahaa ruokaa pääruuan lisäksi. Niin sellaisten pienten asioiden vuoksi hän liimasi suru-naama-hymiön, vaikka hän saattoi muuten pitää Tarraviikon toiminnoista. (E-vanhempi)

Vanhemmat kokivat tarraviikon hauskana, mukavana ja erilaisena. Viikko oli vanhempien mielestä sopiva aika, koska he kokivat, että mielenkiinto tarroista keskusteluun riitti loppuun asti. A-vanhempi, B-vanhempi ja C-vanhempi olivat kaikki sitä mieltä, että vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus lisääntyi merkittävästi tarraviikon aikana. Vuorovaikutuksen lisääntyminen johtui siitä, että ennen tarraviikkoa vanhempi saattoi kysyä lapselta: ”oliko hoidossa mukava päivä?” tai ”millaista hoidossa oli?”. Näihin kysymyksiin lapsi oli vastannut todennäköisimmin ”joo” tai ”en tiedä”. E-vanhemman mukaan hänen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen määrä ei ollut juurikaan kasvanut Tarraviikon aikaan. Tarraviikon aikana A-vanhempi, B-vanhempi ja C-vanhempi kokivat saaneensa enempi johdonmukaisuutta kysymysten esittämiseen ja lapselle tarjoutui tilaisuus kertoa monisanaisemmin ja monipuolisemmin toiminnasta.

Jotenki itelle oli helpompi, kun näki miten teijän päivä täällä rakentuu, jotenki oli helpompi sen mukkaan ja lapsi myös muisti paremmin. Esimerkiksi mitä oli ollu ruokaa ja oli se ollu hyvää tai pahaa. Niin tavallaan ehkä lapsenki oli helpompi kertoa siitä päivästä. (D-vanhempi)

Meni siinä sivussa. Näitä vois olla useamminkin, mutta apukysymykset pienen lapsen kanssa olisivat paikallaan, että lasta osaisi ohjata kysymään, miksi ei tykännyt esimerkiksi aamupuurosta. Lapset oppisivat arvioimaan ja puhumaan tuntemuksistaan enemmän, jos näitä Tarraviikkoja olisi useammin. No (lapsen nimi) puhuu muutenkin paljon, mutta uskon, että tästä voisi olla enemmän hyötyä lapselle ja vanhemmalle, ketkä ei niin paljoa puhu keskenään. Välillä tuntu, että olis voinu olla jotain apukysymyksiä mukana, millä olis voinu vähä tarkemmin kysyä tarroista. Mutta menihän tämä näinki. (A-vanhempi)

5.2 Päiväkodissa vietetyn päivän sisällöstä kertominen

Joo, enemmän tietoa tuli ja tarkempaa tietoa, niinku se, että sen takia ei lounaasta tykänny, kun ruokalassa oli kova meteli. Niin. Ja kertoi, miksei päiväunistakaan pitäny. (C-vanhempi)

Tarraviikon jokaisena päivänä, kuten muulloinkin, varhaiskasvattaja antoi palautteen vanhemmalle päiväkodissa vietetyn päivän kulusta. A-vanhempi, B-vanhempi, C-vanhempi, D-vanhempi ja E-vanhempi olivat kaikki sitä mieltä, että lapselta sai enemmän ja ennen kaikkea tarkempaa tietoa päiväkulusta kuin varhaiskasvattajalta. D-vanhemman mukaan myös informaatio varhaiskasvatuksessa vietetystä päivästä kasvoi Tarraviikon aikana. Tarraviikkoja voisi olla useamminkin. E-vanhemman mukaan tietoa päiväkotipäivän kulusta tuli enemmän lapselta ja hän sai tarkempaa tietoa siitä, mikä oli ollut juuri hänen lapsellensa tärkeää päiväkotipäivässä.

Kyllähän (lapsen nimi) nyt osasi paremmin kertoa leikkimisestä. Kerto, mitä oli leikkiny, missä oli leikkiny ja kenen kanssa oli leikkinyt. (A-vanhempi)

No kyllä siitä sai enemmän tietoa ja tarkempaa tietoa, että mitä te ootte täällä tehny. Yleensä jää vähä pintapuoliseksi se päivästä kertominen, kun joku teistä työntekijöistä kertoo. Mutta (lapsen nimi) osas kyllä kertoa tarkasti, mitä ootte tehny. (B-vanhempi)

5.3 Lapsen kokemukset Tarraviikosta

Ei me päästy edes kottiin asti, kun se alko jo automatkalla kertomaan, mitä päiväkodissa oli tänään tehty. Selvästi tykkäs, että sai ite kertoa. (B-vanhempi)

B-vanhemman mukaan lapsi oli todella innoissaan Tarraviikosta ja siitä, että hän sai itse kertoa päivän kulusta vanhemmalleen. A-vanhemman mukaan lapsi oli pitänyt kovasti siitä, että hän oli päässyt kertomaan päiväkotipäivän kulusta. D-vanhemman lapsi kertoi tarraviikon olleen kiva. Kaikki vanhemmat olivat yhtä mieltä siitä, että heidän lapsensa olivat tykänneet Tarraviikosta.

Ehkä (lapsen nimi) maltto niinku enemmän keskittyä siihen kertomiseen, kun sillä oli joku mihin se tukeutuu. Koska ainahan me kysytään kotona, miten on päivä menny ja mutta se ois yleensä just sitä en tiijä tai oli mukavaa tai ei ollu. Että ei ossaa eritellä. Toki neljävuotiaasta kyse. Mutta se oli lapsellekin jotenki helpompi kertoa. Se muisti siitä päivästä ehkä paremmin asioita. (D-vanhempi)

Ei se suostunut edes papalle näyttämään sitä paperia. Oli salaperäinen sen tarrapaperinsa kanssa. Tykkäs kuitenkin tarrojen liimaamisesta ja siitä, että yhdessä käytiin sit se läpi. (C-vanhempi)

Sehän piirteli kotona paperille niitä hymynaamoja. Mielellään se kerto siitä, mitä oli tehny päiväkodissa. (E-vanhempi)

5.4 Vanhemmuuden tukemisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Aina on apua saanu, jos on pyytäny. Ja vaikka ei oo pyytäny, niin sitä on silti saanu. Sitä on tarjottu. Ja kyllä sille juttelulle aina aikaa löytyy. Jos siinä on samalla joku muu hake-massa omaa lastaan, niin sitte vaan malttaa odottaa rauhallista hetkeä. (A-vanhempi)

A-vanhempi koki, että varhaiskasvatusyksikkömme on tukenut vanhemmuutta todella hyvin. B-vanhempi ei osannut kommentoida vanhemmuuden tukemista. C-vanhempi kertoi, että hänen mielestään

hänen kohdallaan vanhemmuutta on tuettu hyvin. Haku- ja tuontitilanteissa keskustelu on riittänyt tukemaan hänen vanhemmuuttaan.

No ehkä se on sitä vanhemmuuden tukemista, että lapsi saa virikkeitä. Sillä on leikki-ikäisiä kavereita täällä. Ja se lapsi oppii toimimaan ryhmässä. Kun se on täällä päiväkodissa. Kyllä mä koe sen, että se myöskin tukee sitä vanhemmuutta. Oppii olemaan. En mä koe, että semmosta suoranaista vanhemmuuden tukemista saa, tai edes tarvii X:n (lapsen nimi) kanssa, mutta ehkä se on sitä, mitä se lapsi saa. Niin onhan se myös vanhemmille. (D-vanhempi)

No ei tämän lapsen kohdalla ole ollut mitään. Kaikki on mennyt hyvin. Mutta toisen lapsen kanssa on saatu apua. Hyviä neuvoja on sieltä toisesta ryhmästä saatu. Mut näitä tarroja voisi käyttää onnistumisen seuraamiseen päiväkodissa, kun lapsi tykkää nyt niistä hymynaamoista. Niin liimata tarra, jos joku asia mennyt hyvin. (E-vanhempi)

5.5 Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Siis voishan päiväkodista antaa viikonlopuksi kotiin jonkun kotitehtävän, minkä lapsi voisi tehdä vanhemman kanssa ja sit maanantain aamupiirillä lapset voisi kertoa siitä tehtävästään kaikille. Siis jos vaikka viikko on mennyt hyvin. (C-vanhempi)

B-vanhemman mielestä Tarraviikko oli varhaiskasvatukselta hyvä keino lisätä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. D-vanhemman mielestä Tarraviikko auttoi lasta itseään kertomaan päivänsä kuluista ja heidän perheessään kaikkien perheenjäsenten kuuluu kertoa ja tietää toisten perheenjäsenten päivän kuluista. D-vanhemman mielestä Tarraviikosta olisi varmasti suuri apu perheelle, jossa on lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksessa haasteita.

En mä tiijä. Se on (lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen) enemmänki semmosta kotiasiaa. Meidän perheessä kuuluu tietää, miten toisten päivä on mennyt. Muttaku näin pienestä oli jo meillekin hyötyä. Se helpotti sitä lasta hirveesti. Tavallaan muistamaan ja vähän keskittymään siihen. Niin onhan se varmaan ihan hirvee apu sellaiseen perheeseen, jossa se on muutenki vähä hankalaa. (D-vanhempi)

No Tarraviikkoja vois olla useamminkin. Koska eikö tämä ole suhteellisen helppo toteuttaa. Ja sit jotain avoimia, ohjaavia kysymyksiä siihen vanhemmalle tueksi, mitä kysyä. Niin lapsen olis helpompi alkaa muistelemaan niitä päivän tapahtumia. (A-vanhempi)

Tuohon en kyllä osaa vastata. Että mitenkä sitä vois kehittää. Mutta voishan näitä tarraviikkoja olla usseemminki. (E-vanhempi)

5.6 Yhteenveto tuloksista

Tavoitteenani oli saada vastaukset tutkimuskysymyksiini: Kuinka vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta voisi tukea varhaiskasvatuksessa? Kuinka varhaiskasvatus voisi kehittää vanhemmuuden tukemistaan? Kuinka lapsen osallisuutta voisi lisätä annettaessa palautetta päiväkodissa vietetystä päivästä? Näitä tutkimuskysymyksiä ryhdyin tutkimaan laadullisesti hermeneuttisfenomenologisella tutkimusotteella. Toiminnanosuuden nimesin Tarraviikoksi ja sen päätteeksi haastattelin vanhemmat yksilö-tema-haastattelulla.

Moni vanhempi näki käyttämäni Tarraviikon yhdeksi vaihtoehdoksi lisätä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Eräs vanhempi toivoi varhaiskasvatukselta kotitehtävää viikonlopuksi, jolloin lapsi ja vanhempi pääsisivät yhdessä viettämään aikaa ja puuhaamaan tehtävän parissa. Lisäksi toinen vanhempi näki Tarraviikon hyväksi keinoksi sellaiselle lapselle ja vanhemmalle, joiden vuorovaikutus oli vähäistä. Lapsen osallisuuden lisäämisestä eräs vanhemmista toivoi kotiin annettavan apukysymyksiä tai vihjeitä, mistä asioista kannattaisi lapselta kysellä kotona, kun haluaa tietää päiväkotipäivän tapahtumista. Jokainen vanhemmista koki saavansa enemmän ja tarkempaa tietoa päiväkotipäivän kulusta, kun lapsi sai itse kertoa päivän kulun tarrapaperin avulla.

Kaikkien tutkimuksessani mukana olleiden vanhempien mielestä vanhemmuuden tukeminen on sujunut päiväkodissamme hyvin ja aina on apua saanut, jos on kokenut tarvitsevansa. Lisäksi vanhemmuutta on tuettu ja apua on tarjottu, vaikka sitä ei ole vanhempi edes pyytänyt. Kehittämideoita vanhemmuuden tukemiseen vanhemmilta ei tullut. Knopfin & Swickin (2006, 293) tutkimus vanhempien ja varhaiskasvattajan välisestä suhteesta kertoo, että vanhemmat haluavat olla osana lapsensa varhaiskasvatusta ja

toivovat, että varhaiskasvattajat toteuttavat varhaiskasvatusta tehokkaasti ja tavalla, joka todella täyttää perheen tarpeet. Vanhemmat myös haluavat, että heidän mielipiteitensä kunnioitetaan ja heitä kuunnellaan. Myös Sotkamon Kuntavasussa ohjataan varhaiskasvattajia luomaan vanhempiin avoin, luottamuksellinen ja sitoutunut suhde ja varhaiskasvattaja on vastuussa tämän suhteen rakentamisesta. Ilman edellä mainittua suhdetta vanhemman ja varhaiskasvattajan välillä vanhemmuuden tukeminen, haasteiden havaitseminen ja niistä keskusteleminen voi olla vaikeaa. (Sotkamon kuntavasuu 2017, 36.)

Eräs vanhemmista toivoi, että Tarraviikkoja olisi useammin ja sitä myötä lapsi oppisi oma-aloitteisemmin arvioimaan varhaiskasvatuksen toimintaa ja kertomaan toiveistaan. Varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluu lasten vaikutusmahdollisuuksien toteuttaminen ja siitä säädetään niin Varhaiskasvatuslaissa kuin YK:n Lasten oikeuksien sopimuksessakin. Lapsen näkemysten kunnioittaminen on tärkeimpiä asioita lapsen osallisuudessa ja varhaiskasvatuksen toiminta tulee toteuttaa niin, että lapsella on tilaisuus kertoa näkemyksensä ja tulla kuulluksi. Lapsen näkemykset tulee ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti, eikä voi olettaa, että lapsi, jolta ei ole koskaan aikaisemmin kysytty varhaiskasvatuksessa omaa mielipidettä asioista, osaisi arvioida juuri päättynyttä toimintaa. Lapsella on oikeus näkemyksiensä ja tunteidensa ilmaisuun ja tämä oikeus onkin juurrutettava lapsen arkeen varhaiskasvatuksessa, kuten muuallakin lapsen elinympäristössä. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 161-162.)

6 POHDINTA

Kaikki viisi lasta olivat mielellään mukana tarraviikossa ja he odottivat innolla tarrojen liimausta. He tulivat kuulluksi ja nähdyksi, niin vanhemmalleen kuin varhaiskasvattajallekin. Varhaiskasvattajan silmin lapset pääsivät arvioimaan toteuttamaamme toimintaa ja toimimaan varhaiskasvatuksen asiantuntijoina. Informaatiota tuli viikon aikana paljon jokaisen lapsen omista mielenkiinnonkohteista sekä uskon, että usein käytettynä palautekysely alkaa iskostumaan lapsille niin, että he antavat palautetta toiminnasta ja ujoimmatkin lapset uskaltavat sanoa mielipiteensä. Tarraviikko edusti harvinaisempaa pedagogista dokumentointia, mutta sitäkin voisi kehittää monipuolisemmaksi ja arkipäiväisemmäksi pedagogisen dokumentoinnin muodoksi. Muskarin jälkeen lapset voisivat esimerkiksi valkotaululle käydä piirtämässä hymiön kertomaan, mitä mieltä olivat muskarin sisällöstä sillä kertaa.

Teemahaastattelujen mukaan vanhemmat ovat olleet tyytyväisiä vanhemmuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Vanhempien antama palaute on kuitenkin asia, jonka avulla voimme luoda laadulle mittareita ja kehittää toimintaamme. Vanhemman täytyy kuitenkin tietää, mitä hän voi varhaiskasvatukselta odottaa ja mitä laki velvoittaa varhaiskasvatuksen toiminnasta. Jos vanhempi ei tiedä, mitä varhaiskasvatus voi parhaimmillaan olla, voiko hän silloin arvioida varhaiskasvatuksen toteutumista ja laatua kriittisesti? Jos vanhempi ei saa mahdollisuutta tai hän ei halua osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen, onko vanhempi oikeasti tietoinen siitä, millä tavalla varhaiskasvatusta oikeasti toteutetaan juuri hänen lapsensa kohdalla? Tietenkin syksyisin laadittava lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma sekä varhaiskasvatuksessa käytettävä Lapsemme-lomake antavat vanhemmalle mahdollisuuden kertoa toiveensa lapsen kasvatuksesta. Päiväkodillamme toteutetaan myös tänä keväänä asiakastyytyväisyyskysely, kuten oli viime keväänäkin. Seuraavaksi voimmekin miettiä, että voisimmeko vanhempien mielipiteen ohella laatia mittareita laadulle myös lasten antaman palautteen mukaan.

Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa mainitaan Opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 34). Opinnäytetyöni lisäsi lapsiryhmämme vanhempien osallisuutta uudella tavalla Tarraviikon aikana. Vanhempien tuli joka päivä kysyä lapselta päiväkotipäivästä ja näin he saivat selville, mitä olimme päiväkotipäivän aikana lapsen kanssa touhunneet. Eräs vanhempi antoikin lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen kehittämiseen idean kotitehtävästä, jonka lapsi voisi viikonlopun ai

kana tehdä vanhempiensa kanssa. Näin saisimme edelleen lisättyä myös vanhemman osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Myös Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen ja Purola (2011, 52-53) pohtivat tutkimuksessaan vanhempien osallisuutta pedagogisen toiminnan tukena. Vanhempien osallisuus tulee esille yhteisiin tapahtumiin osallistumisena, kuten päiväkodin avoimet ovet ja kevätretket. Lisäksi vanhemmat auttavat myös materiaalihankinnoissa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön mielestä osallisuutta tulisi lisätä vanhempainoimikuntien toimintaan panostamalla ja muokkaamalla vanhempainiltoja aktiivisemmaksi. Opinnäytetyöni tarjoaa uuden keinon osallistaa vanhempia varhaiskasvatuksen toimintaan.

Vanhemmuuden tukemisen kehittämiseen ei kuitenkaan vanhemmilla ollut kehittämisideoita. Ovatko vanhemmat tietoisia, millä eri tavoin voimme varhaiskasvatuksessa tukea vanhemmuutta? kokevatko vanhemmat, että varhaiskasvatuksen tehtävä on kasvattaa lasta ilman, että perheen arkeen muuten puututaan? Syksyllä 2018 säädettiin varhaiskasvatuksen henkilöstön pätevyydestä. Varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajan lisäksi lapsiryhmässä tulee tulevaisuudessa toimimaan varhaiskasvatuksen sosionomi. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvassa tulee näkymään sosionomitutkinto varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön toteuttaminen. Käytännössä tämä voi tarkoittaa perheiden palveluohjausta sekä perheiden kasvatusyhteistyön ja yhteisöllisyyden vahvistamista. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia 2018.)

Opinnäytetyön tilaajan toiveena oli tutkimus siitä, kuinka tiedonkulkua varhaiskasvattajan ja vanhemman välillä voisi kehittää koskien lapsen päiväkotipäivän tapahtumia. Tavoitteena on, että vanhempi saisi todenperäistä tietoa lapsensa päiväkotipäivän kulusta huolimatta siitä, kuka varhaiskasvattaja on palautetta antamassa. Opinnäytetyön tilaajan mielestä opinnäytetyöni palvelee tarkoitusta, koska päiväkodin kehittämiskohteena oli juurikin palautteen antaminen. Vanhempien mielestä todenperäisimmän tiedon päiväkotipäivän kulusta saa lapselta itseltään, mutta lapsi tarvitsee muistinsa tueksi esimerkiksi kuvia päivästä tai varhaiskasvattajan laatimia apukysymyksiä vanhemmalle.

Lapsen osallisuuden lisääminen päiväkotipäivän kulusta kerrottaessa voisi alkaa lisäämään jo nyt. Tietenkään kaikkia päivän aikana tapahtuneita asioita ei tarvitse lapsen itse kertoa tai edes olla kuulemassa, kun varhaiskasvattaja kertoo niistä. Varhaiskasvattaja voi lapsen kanssa keskustella ennen vanhemman saapumista siitä, mikä lapsen mielestä on sinä päivänä ollut mukavinta päiväkodissa, mikä on ollut tylsää

tai millä tavalla päivä olisi voinut olla parempi. Näin lapsi voi muistaa kertoa päivän tapahtumista tarkemmin vanhemmalle. Joitakin asioita varhaiskasvattajan on hyvä kertoa vanhemmalle lapsen kuullen, jotta lapsi huomaa varhaiskasvattajan ja vanhemman olevan samalla puolella lapsen kasvatusta koskevissa asioissa. Lisäksi positiivisen palautteen kertominen lapsen vanhemmalle lapsen kuullen nostaa lapsen itsetuntoa. Päivän aikana sattuneet riitatilanteet, joista on jo keskusteltu ja jotka on pyydetty anteeksi, ovat asioita, joista voi olla tarpeetonta kertoa lapsen kuullen vanhemmalle.

Opinnäytetyöni on mielestäni sivumäärältään suppea ja aineistoa olisi voinut kerätä suuremmalta aikaväliltä tai suuremmasta joukosta. Vieraskielistä aineistoa olisi voinut olla enemmän mukana lähdemateriaalina ja opinnäytetyön ohjausaikoja olisi voinut ottaa tasaisemmin. Yksin toteutettuna opinnäytetyön tekeminen olisi voinut käydä liian raskaaksi lapsiryhmän päivittäistä rytmiä ajatellen, jos Tarraviikossa olisi ollut mukana enemmän lapsia ja Tarrajakson pituus olisi ollut esim. kaksi viikkoa.

6.1 Luotettavuus ja eettisyys

Eskola ja Suoranta toteavat [2000], että laadullisen tutkimuksen luotettavuus on viime kädessä kiinni tutkijan itsensä rehellisyydestä ja hänen tekemistään teoista, valinnoista ja ratkaisuista. Tutkijan on arvioitava tutkimuksen luotettavuutta jokaisessa tekemässään valinnassa. Luotettavuutta pohjataan koko ajan mm. teoriaan, analyysitapaan, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Varton [1992] mukaan tutkimuksen voi kuitenkin katsoa olevan luotettava, kun tutkimuskohde ja aineisto ovat yhteensopivia eivätkä teorian muodostamiseen ole vaikuttaneet jollain tavalla toisarvoiset asiat. (Vilka 2015, 196-197.)

Opinnäytetyöhöni osallistuneet vanhemmat ja lapset ovat tunnistamattomia niin haastatteluaineistoissa kuin suorissa lainauksissakin. Lisäksi vanhemmat saivat saatekirjeen sähköpostitse, josta kävi ilmi, mitä tutkin, millä tavalla tutkin, mitä velvoitan vanhempia tekemään ja millä tavalla Tarraviikko vaikuttaa heidän lastensa arkeen päiväkodissa.

Tuomen ja Sarajärven mukaan [2002] tutkimuksen luotettavuuteen eli läpinäkyvyyteen vaikuttaa se, että tutkija tuo ilmi, jos hän on jollain tavalla kytköksissä tutkittavaan yhteisöön. Puolueettomuusnäkökulman arvioitaessa tulee olla selvää, että vaikka tutkimuksen tulee olla arvovapaata, tutkijan arvot vaikuttavat tutkimukseen, etenkin siinä tehtyihin valintoihin. Tutkija myöntää tutkimukseen liittyvän vaikutuksen ja näin tekee tutkimuksen ns. läpinäkyväksi. Näin ollen tutkimuksen eettisyys pohjautuu tutkimuksen läpinäkyvyyteen. (Vilka 2015, 198.)

6.2 Prosessin pohdinta

Opinnäytetyö tuntui alussa massiiviselta projektilta, joka tuntui hankalalta hallita. Lisäksi lähdeaineiston määrä oli valtava, mutta tärkeimpiä lähteitä sai etsiä kymmenistä kirjoista ja internetin syövereistä. Ajan kanssa kuitenkin huomasin, että hiljaa hyvä tulee ja silloin tällöin muutaman rivin kirjoittaminen riitti hyvin. Lopun alkaessa hämmöttää huomasin, että tarvitsin kirjoittamiseen useamman tunnin kerrallaan tuomaan selkeyttä niin tekstiin, kuin ajatuksen juoksuunkin. Kirjoitustyötä tehdessä huomasin kehittyväni aineiston valinnassa ja keskittyväni juuri opinnäytetyöni tärkeimpiin ja keskeisimpiin asioihin.

Opinnäytetyöni vaikutti selvästi omaan työhöni. Palautteen kysyminen lapsilta toiminnan jälkeen on jo arkipäivää omassa ammatillisuudessani. Lisäksi vanhemman tullessa hakemaan lastaan kysyn lapselta, mitä hän kertoisi päivästä vanhemmalleen. Aluksi eräs vanhempi säikähti, että lapsi on käyttäytynyt huonosti päivän aikana, kun pyydän lasta itse kertomaan päivän kulusta, mutta nyt lapsen itse kertoma palaute päivästä on joka päiväistä.

Suurin ammatillinen kasvu tuli mielestäni vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Moni vanhempi lähtee mielellään mukaan erilaiseen toiminnan kehittämiseen, kun vain pyytää. Vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä muistutuksena tuli tutkimushaastattelun myötä vanhempien kuunteleminen: puhu vähemmän ja kuuntele enemmän. On todella tärkeää, että vanhemmille kerrotaan heidän oikeuksistaan ja asemastaan oman lapsensa asiantuntijana. Koko perheen tukeminen varhaiskasvatuksessa on toinen

asia ammatillisessa kasvussani. Lapsi tulee varhaiskasvatukseen, mutta hän tuo tullessaan koko perheensä, niin puheessaan, leikissään kuin käyttäytymisessään. Lapsi reagoi perheessä tapahtuviin asioihin ja lapsen käyttäytymiseen on aina joku syy.

6.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Varhaiskasvatuksessa voisi toteuttaa esimerkiksi usean kerran toimintakaudessa Tarraviikon, jolloin lapset saisivat liimata tarroja, jotka ilmaisevat heidän mielteitään varhaiskasvatuksessa vietetyn päivän toimintojen mielekkyydestä. Tällöin voisimme ylläpitää tällaista pedagogisen dokumentoinnin sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisen kehittämistä. Lisäksi Sotkamon kunnan varhaiskasvatus voisi liittää Lapsemme -lomakkeen mukaan vanhemmille kotiin jaettavaksi Vanhemmuuden roolikartan. Kyselytutkimuksen tai haastattelun avulla vanhemmat voisivat kertoa, mitä he ovat mieltä Vanhemmuuden roolikartan jaosta, vaikuttiko se heidän Lapsemme-lomakkeensa täyttöön ja monipuolisuuteen vastausten sisältö Vanhemmuuden roolikartan jaon myötä.

Jatkotutkimusideana voisi olla myös vanhemmalta palautteen kerääminen. Viikon tai kahden mittainen palautteenkeräyksen intensiivijakso vanhemmille voisi tuoda uutta tietoa varhaiskasvattajan sensitiivisyydestä, vanhemman kohtaamisesta ja arjen pyörittämisestä. Lasta hakiessa vanhemmalta voisi kahden viikon aikana kysyä, millä mielellä hän on aamuisin lapsensa päiväkotiin jättänyt ja millä mielellä hän lastaan hakee päiväkodista tai voiko hän esimerkiksi luottaa siihen, että hänen lapsestaan pidetään huolta. Näin vanhemmalle voisi muodostua ajatusmalli siitä, että myös hän on tärkeä osa varhaiskasvatusta, ei ainoastaan hänen lapsensa. Lisäksi näin vanhemmalle painotettaisiin varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvattajien halua kehittyä palvelemaan perheiden yksilöllisiä tarpeita.

LÄHTEET

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bateman A. & Fonagy P. (2004) *Psychoterapy, for borderline personality disorder. Mentalization-based approach*. New York: Oxford University Press.
- Bokhorst CL, Bakermans-Kranenburg MJ, Fearon RMP, Van Ijzendoorn MH, Fonagy P & Schuengel C. 2003. The Importance of Shared Environment in Mother–Infant Attachment Security: A Behavioral Genetic Study. *Child Development* 74, 1769-1782.
- Bowlby J. 1979 *The making and breaking of affectional bonds*. London: Tavistock Publications, .
- Ereky-Stevens, K. 2008. Associations between mothers' sensitivity to their infants' internal states and children's later understanding of mind and emotion. *Infant and Child Development* 17, 527-543.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 4. painos. Tampere: Vastapaino. 210-211, 213.
- Fonagy, P. & Bateman, A. 2006. Progress in the treatment of borderline personality disorder. *British Journal of Psychiatry* 188, 1-3.
- Fonagy, P, Gergely, G, Jurist, E. & Target M. 2002. *Affect Regulation, mentalization, and the development of the self*. New York: Other Press.
- Furman, E. *Auta lasta kasvamaan*. 1993. Helsinki: Yleispaino.
- Hakkarainen, E. 2017. *Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa: vanhempien kokemuksia kuunnellen*. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124739/hakkarainen_elina.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 12.3.2019.
- Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 29-69.
- Havulinna, H. 2014. *Vanhemmuuden tukemisen keinot Viron törmän päiväkodissa*. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/71589>. Viitattu 12.3.2019.
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 29.3.2019.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Hurmes, H. 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. *Tutki ja kirjoita*. 11. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

- Huttu, T. & Heikkinen, K. 2017. Pää edellä. Näin tuet lapsesi aivojen kehitystä. Helsinki: WSOY.
- Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 1996. Hyvä itsetunto. 5. painos. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen L. 2004. Temperamentti – ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Kempeleen kunta. Varhaiskasvatuksen perhetyö. Saatavissa: <https://www.kempele.fi/varhaiskasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-perhetyo.html>. Viitattu 16.1.2019.
- Knopf, H. & Swick, K. 2006. How Parents Feel About Their Child's Teacher/School: Implications for Early Childhood Professionals. *Early Childhood Education Journal*, Vol. 34, No. 4, February 2007. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/225422900_How_Parents_Feel_About_Their_Child's_TeacherSchool_Implications_for_Early_Childhood_Professionals. Viitattu 30.3.2019
- Kronqvist, E-L. 2017. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. 4. painos. Teoksessa Hujala, E & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 10-28.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voi tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-43.
- Lyytinen, P & Lyytinen, H. 2002. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY. 3. painos. 116-118.
- Mahler, M; Pine, F & Bergman, Anni. 2002. The Psychological Birth of the Human Infant. Symbiosis and individuation. London. New York: Karnac.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Mll.fi. Lapsen kasvu ja kehitys. 22.2.2019. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/>. Viitattu 4.3.2018.
- Meins, E., Fernyhough, C., Wainwright, R., Clark-Carter D, DasGupta, M., Fradley, E. & Tuckey, M. 2003. Pathways to understanding mind: construct validity and predictive validity of maternal mind-mindedness and attachment security as predictors of theory of mind understanding. *Child Development* 74, 1194-1211.
- Meins, E., Fernyhough, C., Wainwright, R., DasGupta, M., Fradley, E. & Tuckey, M. 2002. Maternal mind-mindedness and attachment security as predictors of theory of mind understanding. *Child Development* 73, 1715-1726.
- Mäkelä, J. 2002. Aivojen varhainen kehitys vuorovaikutussuhteissa. 3. painos. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY. 25-27. 31-32.
- Mäntymaa, M. 2006. Early mother-infant interaction: determinants and predictivity. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1144. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. Kysy järjestöltä: Lastentarhanopettajan saivat sak-aikaa. Mitä se on? 2018. 7.5.2018. Saatavissa: <https://www.opettaja.fi/tyossa/kysy-jarjestolta-lastentarhanopettajat-saivat-sak-aikaa-mita-se-on/>. Viitattu 30.3.2019.
- Opetushallitus. 2018. Pedagoginen dokumentointi. Saatavissa: https://www.edu.fi/yleissivistava-koulutus/varhaiskasvatus/vasu2017tukimateriaalit/pedagoginen_dokumentointi. Viitattu 23.3.2019.

- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. 20, 26-27, 36-37. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf. Viitattu 18.1.2019.
- Pajulo, M. & Pyykkönen N. 2011. Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. 1. painos. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro. 71-94.
- Papunet. Tietoa vuorovaikutuksesta. Vuorovaikutuksen tukeminen. 2009. Saatavissa: http://papunet.net/tietoa/fileadmin/muut/vuorovaikutus/Vuorovaikutus_110609.pdf. Viitattu 7.3.2019.
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. Myyrmäen monitoimijaisen yhteistyön malli perheen, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöhön. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/3182/Monitoimijaisen_yhteistyon_prosessimalli_Vantaa.pdf. Viitattu 16.1.2019.
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Oy Finn Lectura Ab.
- Salo, S. 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Vanhemmuuden kiintymyssuoja. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. WSOY. 3. painos.
- Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>. Viitattu 17.9.2018.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.
- Slade, A., Sadler, L., de Dios-Kenn, C., Webb, D., Ezechick, J. & Mayes, L. 2005. Minding the baby: a reflective parenting program. *Psychoanalytic Study of the Child* 60. 74-100.
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2018. HE 40/2018. Saatavissa: <https://www.talentia.fi/talentia/talentian-tavoitteet/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuslain-kelpoisuuksia-ja-henkilostorakennetta-koskevat-saannokset-sosionomien-osalta/>. Viitattu 30.3.2019.
- Sotkamon kunta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin nojaava Sotkamon varhaiskasvatussuunnitelma KUNTAVASU 2017. 29.6.2017. Saatavissa: https://www.sotkamo.fi/wp-content/uploads/2018/07/vaka_SOTKAMON_KUNTAVASU_29_06_2017_2018.pdf. Viitattu 16.1.2019.
- Sroufe, L.A. 1996. Emotional development: The organization of emotional life in the early years. New York: Cambridge University Press.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Lastenneuvolakäsikirja. Varhainen vuorovaikutus. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/metodit/psykososiaalinen-kehitys/vavu>. Viitattu 16.7.2018.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelu 2018. 15.3.2019. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu>. Viitattu 23.3.2019.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, 3 § 9 kohta. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. Viitattu 17.1.2019.
- Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, 3 § 10 kohta. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. viitattu 17.1.2019.

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Vanhemmuuden roolikartta. 1999. Saatavissa:

<http://www.vslk.fi/index.php?id=19>. Viitattu 16.1.2019.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. 2011. ”Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä - mitä se lopulta tarkoittaa?”. Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/1618/Lasten_vanhempien_ja_henkilokunnan_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2011.pdf. Viitattu 5.4.2019.

Vilka H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. 4. uudistettu painos.

Väestöliitto. Vuorovaikutus. 2019. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>. Viitattu 16.7.2018.

Wahlberg K-E. 2000. Ulos umpikujasta. Perhe- ja vuorovaikutus. 2. painos. Teoksessa J. Sinkkonen & P. Pihlaja (toim.) Helsinki: WSOYpro. 48-51.

<p>puuro</p> 	
 <p>PIIRI</p>	
<p>vapaa leikki</p> 	
<p>ulkoilu</p> 	
<p>ruoka</p> 	

KASVATUKSEN KULMAKIVET

Perheellemme tärkeitä asioita ovat...
Haluamme kertoa perheellemme elämäkatsomuksesta/uskonnollisesta näkemyksestä...
Lapsemme kasvatuksessa pidämme tärkeänä, että...
Asetamme lapsellemme rajoja mm. seuraavissa tilanteissa...
Pidämme niistä kiinni näin...
Toivomme varhaiskasvattajan suhtautuvan lapseemme...
Vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa haluamme tukea...
Lapsemme päivästä haluamme tietää...
Tavat, millä haluamme tehdä yhteistyötä? (Kuinka usein, mistä yhteistyömuodoista pidätte/ette pidä ym.)

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-alueetta

- arkielämän taitojen opettaja
- oikean ja väärän opettaja
- mallin antaja
- arvojen välittäjä
- tapojen opettaja
- perinteiden vaalija
- sosiaalisten taitojen opettaja
- kauneuden arvostaja

ELÄMÄN OPETTAJA

IHMISUHDEOSAAJA

- keskustelija
- kuuntelija
- ristiriidoissa auttaja
- kannustaja
- tunteiden hyväksyjä
- anteeksiantaja/-pyytäjä
- itsenäisyyden tukija
- tasapuolisuuden toteuttaja
- perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija

Lapsen tarpeet eri
kehitysvaiheissa

RAKKAUDEN ANTAJA

RAJOJEN ASETTAJA

- itsensä rakastaja
- hellyyden antaja
- lohduttaja
- myötäeläjä
- suojelija
- hyväksyjä
- hyvän huomaaja

- fyysisen koskemattomuuden takaaja
- turvallisuuden luoja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja
- ein-sanoja
- vuorokausirytmistä huolehtija
- omien rajojensa asettaja

HUOLTAJA

- ruoan antaja
- vaatettaja
- virikkeiden antaja
- levon turvaaja
- rahan käyttäjä
- puhtaudesta huolehtija
- ympäristöstä huolehtija
- sairaudenhoitaja
- ulkoiluttaja

VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

Haastattelukysymykset vanhemmille:

1. Mitä mieltä olit tarraviikosta?
2. Millaista tietoa sait tarraviikon aikana päiväkotipäivän sisällöstä?
3. Mitä mieltä lapsesi oli tarraviikosta?
4. Miten varhaiskasvatus voisi kehittää lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemista?
5. Miten varhaiskasvatus voisi kehittää vanhemmuuden tukemista?